

Bakalářská práce

Nadané dítě

Studijní program:

Autor práce:

Vedoucí práce:

B0112A300007 Učitelství pro mateřské školy

Sára Semrádová

doc. PhDr. Ilona Gillernová, CSc.

Katedra pedagogiky a psychologie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Nadané dítě

Jméno a příjmení:

Sára Semrádová

Osobní číslo:

P21000628

Studijní program:

B0112A300007 Učitelství pro mateřské školy

Zadávací katedra:

Katedra pedagogiky a psychologie

Akademický rok:

2022/2023

Zásady pro vypracování:

- Rešerše odborné literatury
- Realizace kvalitativního výzkumu formou video analýzy při spontánní a řízené činnosti dítěte
- Porovnání a zhodnocení video analýzy
- Vyvození závěrů

Cíl práce: Zjistit projevy nadaného dítěte v předškolním věku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

DOČKAL, V. *Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý*. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3.

FOŘTÍK, Václav a Jitka FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3857-4.

HŘÍBKOVÁ, L. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-7290-213-X.

LANDAU, E. *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis, 2007. ISBN 978-80-86903-48-4.

LAZNIBATOVÁ, J. *Nadané dieťa – jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava: IRIS, 2001. ISBN 80-89018-53-X.

MONKS, F. J., YPENBURG, I. H. *Nadané dítě*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0445-5.

MUDRÁK, Jiří. *Nadané děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5089-7.

STEHLÍKOVÁ, Monika. *Nadané dítě: jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0512-0.

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Ilona Gillernová, CSc.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce:

7. dubna 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 25. dubna 2024

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
garant studijního programu

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Iloně Gillernové, CSc., která se ujala mé bakalářské práce, poskytla mi cenné rady a projevila trpělivost během celého procesu. Děkuji také své rodině za to, že mi umožnila realizovat bakalářskou práci, zejména kvůli analýze synovce a poskytla mi potřebné informace. A obzvláště děkuji mým přátelům za podporu v průběhu psaní bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na projevy nadaného dítěte v předškolním věku s důrazem na identifikaci a analýzu těchto projevů. Práce se soustředí na jednoho chlapce, který je blízkým rodinným členem autorky, což umožňuje detailní sledování jeho vývoje a projevů nadání z různých perspektiv. Výzkumná metoda kombinuje teoretický přehled s empirickým výzkumem, který zahrnuje analýzu videozáznamů, pozorování a rozhovory s matkou a respondentem.

Cílem práce je zjistit projevy nadání u předškolního dítěte. Práce může přispět k porozumění vývoje nadaných dětí (chlapců) v rodinném prostředí a pro edukační praxi mateřské školy.

Práce zahrnuje kvalitativní výzkumný design formou video analýzy při spontánní a řízené činnosti dítěte. Díky osobní blízkosti k respondentovi a dlouhodobému pozorování jeho chování autorka disponuje jedinečným pohledem na jeho rozvoj a schopnosti. Výsledky práce přinášejí důkladný vhled do tématu nadání u předškolních dětí a mohou obohatit výzkumy i praktické přístupy v oblasti edukace a výchovy.

Klíčová slova:

nadání, nadané dítě v předškolním věku, inteligence, video analýza, charakteristika nadaného dítěte, rozvoj nadání, projevy nadaného dítěte

Annotation

The bachelor's thesis focuses on the manifestations of the gifted child in preschool age with emphasis on the identification and analysis of these manifestations. The thesis focuses on one boy who is a close family member of the author, which allows a detailed observation of his development and manifestations of giftedness from different perspectives. The research method combines a theoretical overview with empirical research, which includes analysis of video recordings, observations and interviews with the mother and the respondent.

The aim of the study is to identify the manifestations of giftedness in the preschool child. The work can contribute to the understanding of the development of gifted children (boys) in the family environment and for the educational practice of the kindergarten. The thesis includes a qualitative research design in the form of video analysis during spontaneous and guided activities of the child. Through personal proximity to the respondent and long-term observation of his behaviour, the author has a unique perspective on his development and abilities. The results of the work provide a thorough insight into the topic of giftedness in preschool children and can enrich research and practical approaches in the field of education and upbringing.

Keywords:

giftedness, gifted child in preschool, intelligence, video analysis, characteristics of a gifted child, development of giftedness, manifestations of the gifted child

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	10
ÚVOD.....	11
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 NADÁNÍ A INTELIGENCE.....	12
1.1 NADÁNÍ	12
1.2 DRUHY NADÁNÍ.....	12
1.3 OHLÉDNUTÍ DO HISTORIE.....	13
1.4 EXPLICITNÍ VYMEZENÍ POJMU NADÁNÍ.....	13
1.5 INTELIGENCE	14
1.6 MĚŘENÍ INTELIGENCE	15
1.7 TEORIE FLUIDNÍ A KRystalické INTELIGENCE DLE CATELLA	15
1.8 TEORIE ÚSPĚŠNÉ INTELIGENCE DLE ROBERTA J. STERNBERGA	16
1.9 TEORIE ROZMANITÝCH INTELIGENCÍ DLE HOWARDA GARDNERA.....	17
2 NADANÉ DÍTĚ	18
2.1 CHARAKTERISTIKA NADANÉHO DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	18
2.2 PROJEVY NADANÉHO DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	20
2.3 PROBLÉMY NADÁNÍ PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ	21
2.4 DVOJÍ VÝJIMEČNOST.....	22
3 VYHLEDÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	24
3.1 PROCES IDENTIFIKACE NADANÝCH DĚTÍ	25
4 PROSTŘEDÍ A ROZVOJ NADÁNÍ.....	29
4.1 RODINNÉ PROSTŘEDÍ.....	29
4.2 VZTAHY S VRSTEVNÍKY	30
4.3 DĚDIČNÉ NEBO PODMÍNĚNÉ PROSTŘEDÍM	31
4.4 ROZVÍJENÍ POTENCIÁLU.....	32
4.4.1 <i>Rozvíjení v mateřské škole</i>	<i>33</i>
4.4.2 <i>Rozvíjení v domácím prostředí</i>	<i>33</i>
EMPIRICKÁ ČÁST	35
5 METODOLOGIE	35
5.1 CÍL A PŘÍNOS	35
5.2 VÝZKUMNÁ STRATEGIE.....	35
5.3 VÝBĚR NADANÉHO JEDINCE.....	36
5.4 VYUŽITÉ METODY	36
6 KAZUISTIKA.....	38
6.1 ANAMNÉZA.....	38
6.2 IDENTIFIKACE NADÁNÍ.....	41
6.3 PROJEVY NADÁNÍ.....	42
6.4 OSOBNOST NADANÉHO DÍTĚTE	45
6.5 KOGNITIVNÍ FUNKCE NADANÉHO DÍTĚTE.....	47
6.6 CHOVÁNÍ A ADAPTACE V PROSTŘEDÍ	48

6.6.1 Chování v prostředí domova	48
6.6.2 Chování v cizím prostředí	49
6.6.3 V mateřské škole	49
6.6.4 Zápis.....	50
6.6.5 Adaptace na základní škole.....	51
7 ANALÝZA VIDEOROZHOVORU	52
8 SHRNUÍ POZNATKŮ A DISKUZE.....	54
ZÁVĚR.....	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	58
SEZNAM PŘÍLOH	62
PŘÍLOHY	63

Seznam použitých zkratek

Atd.	a tak dále
Např.	například
Tzv.	takzvaně
MŠ	Mateřská škola
Apod.	a podobně
Tj.	to je
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
IQ	Intelligenční kvocient

Úvod

Mou inspirací pro tuto bakalářskou práci je můj synovec. Od jeho raných let mě fascinuje jeho osobnost, chování a jeho potenciál. S úžasem jsem sledovala jeho rozvoj, objevovala jeho jedinečné schopnosti, a to mě motivovalo k tomu, abych se hlouběji zaměřila na téma nadané dítě, zejména v předškolním věku.

Cílem této bakalářské práce je zjistit projevy nadání u dítěte předškolního věku prostřednictvím vybraných poznatků k nadání a analýzy videozáznamů chování nadaného chlapce. Domnívám se, že právě díky mé blízkosti k synovci a dlouhodobému pozorování jeho vývoje budu schopna poskytnout detailní a hloubkovou analýzu jeho projevů nadání a přiblížit rozvoj jeho osobnosti.

Zaměřím se na různé oblasti projevů nadání, včetně kreativity, intelektu, sociální interakce a adaptace na nové prostředí. I když je můj synovec v předškolním věku, již nyní lze vidět mimořádný potenciál a schopnosti, které přesahují běžný vývoj ve věku, ve kterém se nachází.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části budou představeny pojmy nadání a inteligence. Následně se teoretická část zaměří na charakteristiku nadaného dítěte včetně jeho problémů, rozvoje, projevů a vyhledávání. V empirické části se zaměří především na sběr dat pomocí metody analýzy videozáznamů, která bude doplněna o pozorování respondenta a rozhovory s ním. Tyto metody budou využity pro zpracování podrobné kazuistiky, která detailně popíše projevy jednoho nadaného chlapce. Tímto způsobem se pokusím poskytnout a dílčím způsobem zobecnit data o činnostech chování nadaného dítěte předškolního věku. Práce může přispět k porozumění vývoje nadaných dětí (chlapců) v rodinném prostředí a pro edukační praxi mateřské školy.

Teoretická část

1 Nadání a inteligence

1.1 Nadání

Ve většině jazycích je význam slova „nadání“ přeloženo jako „dar, dávání“. Pojem nadání se týká i dětí, i když jejich talent není zcela zřejmý (Landau, 2007).

Podle Feldmana (1979) mají všechny děti talent a cílem výchovy je tento talent, co nejlépe podporovat, aby mohl být rozvinut.

Landau (2007) vidí tři úrovně: talent, nadání a genialitu. Talent je zaměřený na určitý druh v oblasti. Předpokladem talentu je nadání, které umožňuje nadanému jedinci zvýšit úroveň svého talentu. Genialita představuje nejvyšší stupeň mezi talentem a nadáním, jedná se o výjimečný jev v mezinárodním srovnání.

Bez podpory talentu nelze efektivně rozvinout nadání a genialitu. Tento princip obecně platí pro inteligenci. Vysoce inteligentní jedinec nemusí nutně být nadaný, nadání vyžaduje specifický vývojový proces (Landau, 2007).

Podle Landau (2007) není možné najít správnou definici nadaného dítěte. Jedná se v podstatě o jedince, který je výraznější než jeho vrstevníci. Pokud prostředí přijme nadané dítě, nebude jeho mimořádné nadání vnímáno jako problém.

1.2 Druhy nadání

Rozdělení nadání dle běžné klasifikace činností (Dočkal, 2005):

- Pohybové: sportovní a taneční
- Umělecké: hudební, výtvarné, literárně-dramatické
- Intelektové: jazykové, matematické, vědecké, technické
- Praktické: manuální a sociální

Talenty se vzájemně prolínají. Podle Dočkala (2005) není udržitelný koncept „nezávislých“ talentů, který podporují někteří psychologové. Například taneční nadání spadá do pohybového nadání a zároveň vyžaduje umělecké citění. Literární talent zahrnuje uměleckou oblast, ale zároveň je spojen s intelektem. Technické nadání se netýká pouze intelektu, ale i praktických dovedností atd. Každý talent může být buď více reprodukční nebo více tvořivý. Pokud převažují vlastnosti charakteristické pro tvořivou osobnost, hovoříme o tvořivém talentu, a to jak obecně, tak i v konkrétní oblasti činnosti.

1.3 Ohlédnutí do historie

Francis Galton představil roku 1869 jeden z prvních pohledů na význam kreativity, ve své publikaci o jedincích, kteří dosahovali mimořádných schopností, došel k závěru o fenoménu, který označil za inteligenci. V roce 1925 Terman definoval nadání podle dosahu výsledků inteligenčních testů. Později další definovali nadání jako vysokou úroveň inteligence, do které spadá jedno až dvě procenta dětí (Landau, 2007).

V roce 1971 přijalo ministerstvo výchovy USA definici od Marlanda (1972): Za nadané jedince jsou označovány děti, u kterých odborníci zaznamenali excelentní talent nebo potenciál pro dosahování mimořádných výsledků, a to v jedné či více oblastech: všeobecná kognitivní zdatnost, akademický talent v určité oblasti, tvořivé a produktivní myšlení, vůdcovské schopnosti, umělecký a scénický talent, psychomotorické dovednosti.

1.4 Explicitní vymezení pojmu nadání

Existuje mnoho definic pojmu „nadání“, které se mezi sebou prolínají. Nejčastěji jsou používány pojmy nadání a talent, jelikož oba vyjadřují nadprůměrnou a vysokou úroveň rozvoje.

L. J. Lucito (1964, in Hříbková 2009, s. 40–41) vytvořil schéma:

- Ex-post-facto jsou definice, které byly uvedeny ve starších publikacích, které jsou zaměřené na zkoumání geniálních jedinců. Autoři publikací definují nadání jako schopnost podávat mimořádné a nadprůměrné výkony
- IQ definice se nacházejí v inteligenčních testech. Nadání bylo hodnoceno od IQ 130+
- Sociální definice vyjadřuje nadání v oblasti sociálního působení, kde jedinec dosahuje vysoké úrovně
- Procentuální definice vyjadřuje podle L. J. Lucita rozmezí od 2 do 20 % jedinců, které lze považovat za nadané v daném ročníku
- Kreativní definice, v nichž je kladen větší důraz na tvořivost a kreativitu než na samotnou inteligenci
- Definice nadání vycházely z Guilfordova modelu struktury intelektu, kde byly myšlenkové operace považovány za základ nadání

Musil zjistil, že mezi pojmy talentem a nadáním existují kvantitativní a kvalitativní rozdíly. Kvantitativní odlišení spočívá v tom, že je talent vyšším stupněm nadání. Kvalitativní rozdíly jsou rozlišovány na základě:

- Geneticky-vývojového hlediska – nadání je dáno genetikou, zatímco talent vzniká v průběhu vývoje a zásahu prostředí
- Obsahového hlediska – nadání je spojeno s oblastí přírodních věd, talent se uplatňuje v humanitních vědách
- Stupně všeobecnosti – nadání je chápáno jako všeobecná inteligence, kdežto talent je specifický vymezený (Hříbková, 2009).

Zastáncem tohoto rozlišení byl W. Stern (1914), který talent definoval jako specifickou schopnost na konkrétní oblast, zatímco všeobecné nadání pojmenoval jako inteligenci, kde se jedinec dokáže adaptovat na nové podmínky a problémy. Dalším autorem, který shodně rozlišuje tyto pojmy je J. F. Feldhusen. Toto rozlišování pojmů je nejpoužívanější (Hříbková, 2009).

H. J. Eysenck a P. T Barrett (1993) konstatují, že výraz nadání lze definovat třemi způsoby:

1. Pojem je identifikován s výrazem „vysoký IQ“
2. Nadání je spojeno s projevem kreativity
3. Nadání se charakterizuje jako výrazně rozvinuté schopnosti v konkrétní oblasti

1.5 Intelligence

Psychologové Francis Dalton nebo Jan te Nijenhuis považují inteligenci za rychlost a reakci na podnět a jak rychle se zpracovává informace (Stehlíková, 2016).

První moderní inteligenční test vytvořil Alfred Binet na požadavek tehdejšího ministra školství roku 1905. Cílem testu bylo identifikovat děti s problematickými výsledky a navrhnout jim vhodné metody zlepšení, tudíž se test zaměřil na děti s nižší inteligencí. Testy hodnotily inteligenci podle rozumových a paměťových schopností s porovnáním s ostatními dětmi ve stejné věkové kategorii (Stehlíková, 2016).

Stehlíková (2016) ve své publikaci pojednává o rozmanitosti testů inteligence díky Wechslerovi. Jeho testy jsou pojmenovány WAIS (Wechsler Adult Intelligence Scale), které jsou od 16 let, WISC (Wechsler Intelligence Scale for Children), které jsou

určené dětem a WPPSI (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence) pro děti v rozmezí 2,5 až 6 let a jsou nejpoužívanější. Wechsler (1944) definoval inteligenci jako schopnost efektivního jednání, racionálního myšlení a účelné adaptace prostředí. Test obsahuje 11 subtestů verbálních i výkonnostních. Verbální hodnotí krystalickou inteligenci, na kterou má vliv prostředí, učení, zkušenosti, tudíž je získaná. Výkonnostní hodnotí inteligenci fluidní, která je vrozená (Stehlíková 2016).

1.6 Měření inteligence

Inteligence je obvykle měřena pomocí testů, při kterých se využívají standardizované metody, které posuzují mentální a kognitivní úroveň schopností jedince. Výsledky lze hodnotit kvantitativně, porovnáním s normou nebo kvalitativně, prostřednictvím analýzy obsahu některých odpovědí nebo pozorováním jedince během vyšetření (Svoboda, 2005).

Nejčastěji používaným způsobem vyjádření úroveň inteligence je tzv. inteligenční kvocient (IQ). Jeho zakladatelem je W. Stern, který stanovil vztah mezi schopností v úlohách odpovídajícímu určitému vývojovému stupni (tzv. mentálnímu věku) a chronologickým věkem. Vzhledem k tomu, že stupeň rozumové úroveň se v průběhu života mění a s vyšším věkem v některých oblastech inteligence klesá, byl zaveden tzv. deviační inteligenční kvocient, který slouží k porovnání úroveň rozumových schopností jednotlivce s průměrem v jeho věkové kategorii (Svoboda, 2005).

Intelligenční testy lze rozdělit na jednodimenzionální, což jsou testy, které se zaměřují na postižení jediné schopnosti nebo samostatnou složku inteligence. A testy komplexní, které obsahují několik subtestů, které měří více částí inteligence (Svoboda, 2005).

1.7 Teorie fluidní a krystalické inteligence dle Cattella

Raymond B. Cattell byl bývalý student a asistent Charlese Spearmana a přijal jeho teorii o vztahu mezi všeobecným a specifickým faktorem, který není stálý v různých testech. Cattell byl přesvědčen, že existují dvě hlavní části všeobecného faktoru, a to fluidní a krystalizovaná inteligence (Ruisel, 2000).

Cattell definuje fluidní inteligenci jako schopnost vnímat vztahy bez ohledu na předchozí specifickou praxi nebo vzdělávání v prostředí školy. Fluidní inteligence má

schopnost učit se a řešit problémy. Jedná se o formu inteligence, která je spíše považována za vrozenou (Ruisel, 2000).

Krystalizovaná inteligence, podle Cattellovy definice, je mentální schopnost, která vychází z předešlých zkušeností. Tato forma inteligence je závislá na úspěchu ve slovních analogiích, obecných znalostech a slovních dovednostech. Jedinci se mohou vzájemně lišit v jednotlivých schopnostech. Cattell tuto inteligenci považoval za všeobecnou, zatímco Ch. Spearman ji chápal jako soubor specifických schopností. Tato forma inteligence je vnímána jako získaná (Ruisel, 2000).

1.8 Teorie úspěšné inteligence dle Roberta J. Sternberga

Sternberg (2001) se zabýval intelektovým nadáním a klasifikoval jej do tří základních aspektů: analytického, kreativního a praktického. Autor uvádí inteligenci jako vyváženou kombinaci různých aspektů. Klade důraz na povědomí o silných a slabých stránkách nadaných jedinců.

Analytická inteligence

Zahrnuje schopnost analyzovat, rozkládat a řešit problémy systematickým a logickým způsobem. Nadaný jedinec, který dosahuje nadprůměrných výsledků v logickém myšlení, měřeném inteligenčními testy, nemusí v pozdějším životě dosáhnout úspěchů.

Kreativní inteligence

Zahrnuje schopnost chápat problémy a řešit je pomocí své intuice. Způsob řešení problémů a úkolů je často netradiční, avšak zároveň prakticky použitelný v každodenním životě. Jedinci s tímto typem intelektového nadání nemusí dosahovat vysokých výsledků v běžných inteligenčních testech. Místo toho excelují v testech inteligence, které měří kreativitu nebo testech obsahující různé subtesty. Toto syntetické nadání je obtížněji identifikovatelné, ale je důležité pro úspěch v každodenním životě.

Praktická inteligence

Zahrnuje schopnost využití a aplikování předchozích nadání (analytického a syntetického) při různých situacích nebo problémech každodenního života. Někteří

nadaní jedinci mohou mít problémy s využitím svého analytického nebo syntetického nadání ve svém prostředí, se kterým se potýkají (Sternberg, 2001).

1.9 Teorie rozmanitých inteligencí dle Howarda Gardnera

Dle Gardnera existuje více než jedna inteligence. Gardner uvádí základní soubor inteligencí, který obsahuje odlišné druhy inteligence. Inteligence splňují biologické a psychologické podmínky, které jsou navzájem nezávislé. Při vytváření mnohočetné inteligence využíval testová data a informace získané od zdravých jedinců i klinické populace a zároveň bral v úvahu kulturní rozdíly (Gardner, 1999).

Teorii mnohočetné inteligence dle Gardnera, který rozlišuje osm druhů inteligence uvádí Stehlíková (2016):

- Lingvistická
- Logicko-matematická
- Vizualně-prostorová
- Pohybová
- Hudební
- Interpersonální
- Intrapersonální
- Přírodní

Podle Stehlíkové (2016) je ve školním prostředí kladen důraz především na rozvoj inteligencí lingvistické a logicko-matematické, přičemž jsou ostatní inteligence přehlíženy, i když mají stejně významný vliv na všeobecný rozvoj osobnosti pro budoucí život. Dále, interpersonální inteligence je často označována jako emoční inteligence a intrapersonální zase jako sociální inteligence. Většinou u jedince převažují dvě až tři druhy inteligence, zatímco ostatní jsou méně rozvinuté.

Standardní testy inteligence měří první tři druhy inteligence. Nicméně Gardner tvrdí, že i další druhy inteligence by měly mít stejný význam, protože ostatní inteligence sehrály v historii lidstva důležitou roli v různých časových obdobích. Například hudební inteligence měla kdysi v minulosti větší význam než ty, které hodnotí standardní testy inteligence (Laznibatová, 2007).

2 Nadané dítě

Ve 20. letech se více zaměřujeme na problematiku nadaných dětí v předškolním věku. Díky množství testů a výzkumů, zaměřených na nadání se ukázalo, že nadání a jeho projevy jsou již patrné od předškolního věku. To naznačuje, že děti mají potenciál projevovat vysoké výkony v různých oblastech již od raného věku a tuto schopnost mohou dále rozvíjet (Mertin, Gillernová, 2015).

Pojem „nadané dítě“ označuje dítě, které dosahuje mimořádných výkonů v různých oblastech ve srovnání s jeho vrstevníky.

Existují však děti, které dosud z různých důvodů (věkových, zdravotních, sociálních aj.) mimořádné výkony v konkrétních oblastech nepodávají, ačkoli jejich osobnostní potenciál s vysokou pravděpodobností umožní podávání takových výkonů v budoucnosti. Tyto děti pak označujeme jako potenciálně nadané a mluvíme o tzv. latentním nadání (Mertin, Gillernová, 2015, s. 142).

Mimořádně nadané dítě si tedy vysvětlujeme následovně:

- Rané projevy svého nadání ve výkonech
- Byl opakovaně identifikován s vysokým osobnostním potenciálem
- Předvádí vynikající výsledky v určitých oblastech ve srovnání s vrstevníky

Pojem nadané dítě není jen spojeno pouze s vysokým intelektuálem, ale zahrnuje širší oblasti kognitivních i nekognitivních vlastností jedince, včetně jeho potenciálu a aktuálně provedeným výkonům. Na nadprůměrné výkony mají vliv kulturní a sociální podmínky (Mertin, Gillernová, 2015).

2.1 Charakteristika nadaného dítěte v předškolním věku

U dětí předškolního věku je nepředvídatelné jak se jejich vývoj a výkon bude vyvíjet, protože jsou ovlivňovány prostředím, ve kterém žijí a které na ně nepřetržitě působí. Proto je spíše vhodné používat označení „nadané chování dítěte předškolního věku“ (Mertin, Gillernová, 2015).

Znalost projevů dítěte je důležitá především pro rodiče a pedagogy MŠ, které se s dětmi často setkávají, protože jejich potenciál mohou rozvíjet. Je potřeba se takovým dětem věnovat již od brzkého věku.

Z výzkumů o interakci mezi matkou a dítětem vyplývá, že rozvoj nadaného dítěte je ovlivněn rodičovským stylem např. jeho výchovou, jak komunikují s dítětem a jeho

možnostmi vzdělávání. Avšak existují rodiče, kteří se z různých důvodů nemohou dítěti věnovat nebo nechtějí. Proto je nezbytné, aby se mateřská škola a základní škola kvalitně věnovala nadanému jedinci a mohla tak rozvíjet jeho potenciál (Mertin, Gillernová, 2015).

Stehlíková (2016, s. 34) uvádí ve své publikaci následující charakteristiky toho, jak funguje mozek nadaného dítěte:

- **Mysl:** velký sled myšlenek, přemíra nápadů a řešení. Z nadměrného množství ztrácí koncentraci a schopnost pozornosti, má pocit, že mu toho hodně utíká
- **Slova:** při komunikaci se snaží být přesný v užití vhodných slov při vyjadřování myšlenek. Nepřesné vyjádření nebo zadání úkolu ho dokáže rozhodit
- **Otázky „Proč“:** má potřebu vědět všechno, neustále pokládá otázky, aby se dozvěděl více, dítě má potíže se naučit něco v čem nevidí smysl
- **Jasnozřivost:** vidí a chápe věci z jiné perspektivy než ostatní lidi
- **Aktivnost:** mozek neustále pracuje, přemýšlí o zvláštních věcech, nemá potřebu odpočinku
- **Rychlost:** rychle přemýšlí, rychle se učí novým věcem, rychlá a výborná paměť

Dále Stehlíková (2016, s. 53) popisuje osobnost nadaného dítěte:

- **Emoční intenzita:** vnímá intenzivně své emoce, reaguje intenzivně na lidi a situace, často se emoce střídají, někdy přichází nepochopení z jeho okolí (pro okolí jsou jeho nálady považovány za nepříjemné)
- **Hyperestezie:** vnímání smyslů je na vyšší úrovni, je citlivý na vnější podněty, mohou mu vadit vůně, pachy, hlučné prostředí. Pokožka je vnímavá na látku oblečení. Vnímá intenzivněji hudbu nebo umění
- **Empatie:** dokáže vnímat pocity druhých, dokáže projevit soucit, v případě negativních emocí nebo přílišné absorpce druhých emocí se stáhne do sebe, je odtažitý, aby se ochránil před emocemi
- **Spravedlnost:** má rád řád a pořádek, má velký smysl pro mravní chování, dodržování pravidel
- **Sebevědomí:** je perfekcionista, a proto může mít nedostatečné sebevědomí, když v něčem selže nebo se mu něco nepovede, má strach z neúspěchu, pochybuje o sobě

2.2 Projevy nadaného dítěte v předškolním věku

U nadaného dítěte můžeme pozorovat projevy již v předškolním věku, ve kterých dosahuje vyšší kvality a kvantity oproti stejně starým vrstevníkům. Tyto projevy chování mohou pozorovat a porovnávat rodiče a pedagogové, kteří se stýkají s dítětem a ostatními dětmi. Podle Mertina a Gillernové (2015) se zaměřujeme na projevy dítěte týkající se těchto oblastí:

Oblast jemné a hrubé motoriky

Dítě v raném věku umí sedět, lézt, nebo chodit. Jeho pozornost zaujmou drobné předměty, které má kolem sebe. Před 3. rokem je velká záliba o výtvarnou činnost. Avšak mohou nastat opačné projevy. Dítě může mít potíže s koordinací svého těla, to může mít za následek odmítání fyzických aktivit.

Kreativní oblast

Dítě má bohatou fantazii a představivost. To můžeme pozorovat při volno časových aktivitách, kdy si dítě hraje s hračkou nebo při výtvarné činnosti, kde dítě volí kombinaci barev a kreslí věci do detailu. Dále má dítě potřebu vyjádřit své myšlenky pomocí různých prostředků, což je spojeno s jeho velkým zaujetím. Nastává období, kdy dítě je schopné se zajímat např. o psy, které neustále kreslí v různých podobách, chce o nich zjistit, co nejvíce informací, prohlíží si knihy o psech, zpívá si o nich, zaujatě se na ně dívá atd. Díky své imaginaci vidí humor odlišně než ostatní děti.

Intelektová oblast

V předškolním věku mohou bezproblémově ovládat dovednosti jako jsou čtení, psaní a počítání. Výzkum Z. Matějčka uvádí, že zájem o písmena se objevuje do dvou let a znalost abecedy ve třech letech, ale spojení písmen ve slabiky a tvoření slov je schopné později. Matějček uvádí, že pravá mozková hemisféra slouží jako centrum pro zpracování vizuálních informací, díky ní děti poznávají jednotlivá písmena. Spojování hlásek ve slabiky na slova řídí levá mozková hemisféra a dochází tak ke spolupráci obou hemisfér. V období, ve kterém spolupracují hemisféry, se vyskytuje pauza mezi osvojením dovedností čtení písmen a schopností číst. U nadaných předškolních dětí netrvá pauza dlouho. Tyto děti si osvojují „matematické úlohy“ a snaží se rozpoznávat vztahy. Jejich paměť je schopná si zapamatovat různá fakta a události. Pozornost dokáží udržet nadměrně dlouho, všechno kolem nich je zajímavá a pokládají otázky „Proč?“.

Oblast řeči

Dítě v brzkém věku mluví a má bohatou slovní zásobu. Některé děti mohou začít mluvit později, ale díky komunikaci se staršími vrstevníky nebo dospělými mají dostatečně velkou slovní zásobu. Nadané děti rády věnují pozornost vyprávění druhých a jsou schopny ho poté převyprávět. Často se dotazuje k vyprávěnému, chce znát věci více do detailu nebo pochopit význam slov, která se potom snaží použít ve svém projevu řeči. V jejich řečovém projevu se mohou vyskytovat slova s přeneseným významem a analogie.

Sociální oblast

Dítě je empatické k druhým lidem, dokáže se v cítit do jejich problémů a situací. Rádo bývá vůdčím typem, organizuje a řídí hry a činnosti. Má přirozenou sebedůvěru, a proto mu vystupování před publikem nedělá problémy. Tyto děti mají problémy s autoritativní komunikací a nemají problém ukázat na nepravdivost jejich odpovědí. Dítě vyhledává komunikaci se staršími kamarády nebo s dospělými, s nimiž si lépe rozumí.

Specifické oblasti

Přestože předškolní děti vyhledávají zájmy a zkouší v podstatě všechny zájmy nebo činnosti, nadané dítě dokáže u nich dlouho vydržet. Mají zálibu v hudební výchově např. poslouchání hudby nebo hra na hudební nástroj. Pohybová všestrannost jim může umožňovat zálibu v pohybových aktivitách jako je například fotbal, hokej, atletika. Během výtvarné výchovy rády používají různorodý materiál. V některých případech je možné poznat, jakým směrem zájem nadaných dětí předškolního věku směřuje, zda je to spíše k intelektovým, uměleckým nebo pohybovým aktivitám.

2.3 Problémy nadání předškolních dětí

Ve své publikaci Mertin a Gillernová (2015) uvádějí, že v chování nadaného předškolního dítěte nemusíme zpozorovat všechny charakteristické projevy, jsou to častě vyskytující se rysy v chování, které mohou být ukazatelem pro pedagogy v MŠ a jejich rodiny. Projevy se mohou u těchto dětí objevit v různých obdobích života a jsou různorodé, ale i přes přítomnost charakteristických projevů není spolehlivou identifikací talentu (Machů, 2010).

Podle Mertina a Gillernové (2015) mohou při zrychleném vývoji nadaných dětí nastat odchylky v jednotlivých oblastech, tzv. vývojová nevyrovnanost, kdy dochází k nevyrovnanosti mezi vývojem jednotlivých složek osobnosti. Mezi nejzákladnější odchylky patří:

1. Intelektivě-psychomotorická nevyrovnanost vývoje se projevuje rychlým a brzkým osvojením čtení s obtížemi v grafomotorických dovednostech. Nejvíce viditelná je po nástupu do školy a častěji ji mají spíše nadaní chlapci nežli dívky.

2. Intelektivě-emocionální nevyrovnanost vývoje se projevuje nadměrným strachem, který není přiměřený k věku dítěte, dítě je často označováno jako emocionálně nezralé.

3. Intelektivě-verbální disproporce značí, že dítě nedokáže správně vyjádřit své myšlení apod., které jsou na vyšší úrovni s porovnáním s vrstevníky. Dítě pak neshledávají nadaným. Tato nevyrovnanost je podle psychologů nejvíce nebezpečná kvůli její náročné identifikaci, a tudíž snižuje možnost rozvíjení potenciálu nadaného dítěte.

Nejvyskytovanějším problémem, se kterým se rodiče v průběhu výchovy setkávají, jsou obtíže s odpočinkem jako je spánek. Děti považují základní potřebu spánku za nedůležitou součást jejich života, protože tím ztrácí čas na aktivity, kterými dokáží být silně zaujatí. Dalším problémem je velká míra filozofických otázek, na které mnohdy dospělí neznají odpověď (Mertin, Gillernová, 2015).

Tyto vývojové dysbalance mohou být přínosem pro naši představu o dalších projevech nadaných dětí předškolního věku.

2.4 Dvojitá výjimečnost

Jedná se o situaci, kdy je dítě nadané, ale současně trpí poruchou, což komplikuje identifikaci. V anglickém jazyce označováno jako „Twice exceptional“. Porucha a nadání se často vyrovnávají a mohou být tak skryty, což má za následek, že učitelé považují dítě jako průměrné nikoli nadané (Portešová, 2021).

Mezi nejčastější kombinace patří:

- Nadání s poruchami učení (dysgrafie, dyslexie, dysortografie)
- Nadání s poruchami pozornosti (ADD/ADHD)
- Nadání s Aspergerovým syndromem nebo autismem

Nadané děti se specifickými vývojovými poruchami učení

Překážky, které komplikují identifikaci nadání je mylná představa, že jedinci s poruchou učení mají průměrnou inteligenci. Další komplikací může být opožděný vývoj v oblasti verbální komunikace, který může maskovat jejich nadání, zvláště při čtení a psaní. Zaměření se pouze na slabé stránky může vést k přehlížení jejich silných stránek. Dítě může být omezeno v projevu svého nadání v situacích, kde se klade důraz na verbální oblast (Portešová, 2021).

Nadané děti s ADD/ADHD

ADD (Attention Deficit Disorder) je problém se soustředěním a k ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) se přidává i hyperaktivita.

Jedinci s ADHD mají obtíže udržovat pozornost, chybí jim vytrvalost, jsou více aktivní až neklidní, mají potřebu často mluvit, vyrušují a mají potíže s dodržováním pravidel (Novotná, 2004).

Aspergerův syndrom

Patří mezi poruchy autistického spektra. Jedná se o neuro-vývojovou poruchu, která je charakterizovaná obtížemi v sociálních interakcích a komunikací. Jedinci s tímto syndromem mohou dosáhnout až 160 IQ. Nemají rádi změny a mohou na ně reagovat nepřiměřeně, upřednostňují životní rutinu a mají své rituály (Portešová, 2021).

3 Vyhledávání nadaných dětí předškolního věku

Snažíme se o vyhledávání nadaných jedinců, abychom jim mohli nabídnout pestrou vzdělávací nabídku, která podporuje jejich osobnost a zaměřuje se na jejich rozvoj. V tomto procesu jsou důležité dva pojmy – Identifikace a výběr.

Identifikace nadaných rozumíme proces vyhledávání dětí, které svými předpoklady a chováním vyhovují k zařazení do speciální edukační nabídky určené pro nadané děti. Znamená to, že se při identifikaci zaměřujeme především na tzv. latentní talent, tzv. na ty děti, které dosud z různých důvodů nepodávají v dané oblasti vysoké výkony (Mertin, Gillernová 2015, s. 147). Tyto děti jsou spíše mladšího věku a hlavním cílem je identifikovat děti, jejichž nadání ještě nebylo odhaleno.

Výběr nadaných jedinců se zaměřuje pouze na nejlepší jedince, kteří podávají nejvyšší výkon v určité oblasti. Tito mimořádní jedinci jsou zařazeni do speciálních vzdělávacích programů pro nadané. Většinou se v tomto procesu setkáváme se staršími žáky na základních školách.

Identifikaci nadaných Mertin a Gillernová (2015) rozdělují do tří etap:

1. Etapa nominační, zahrnuje osoby, které si myslí, že dítě splňuje kritéria pro přijetí do speciálního vzdělávacího programu pro nadané jedince a je jim umožněno registrovat dítě.

2. Etapa screening dětí, uplatňuje metody a analýzy zaregistrovaných jedinců. Na základě dotazníku se získávají potřebné informace od nejbližších osob dítěte pro jeho zapojení do vzdělávací nabídky.

3. Etapa metod, je závislá na jejich výsledcích, které jsou podávány každému dítěti individuálně. Díky malému počtu jedinců jsou zde uplatněny individuální metody a přístupy k dítěti.

Nejvhodnější je druhá etapa screening, která je více uplatňována u dětí předškolního věku. Někdy tyto nadané děti navštíví pedagogicko-psychologické poradnu z jiného důvodu a tam je následně odhaleno jejich nadání. Při identifikaci nadání v předškolním věku je vhodné využívat psychologické a pedagogické metody. Nejvhodnější metodou je pozorování dítěte při běžných činnostech. Dále jsou uplatňovány testy inteligence a divergentního myšlení. Užitečnou metodou může být

i rozhovor s dítětem. V pedagogických metodách převažuje hodnocení chování dítěte, při které pedagogové nebo rodiče posuzují projevy chování dítěte (Mertin, Gillernová, 2015).

Rodičům jsou předkládány dotazníky, které se zaměřují na celkový vývoj dítěte. Cenné jsou informace o soutěžích a jejich umístění, kterých dítě dosáhlo, kvůli budoucímu zájmu.

3.1 Proces identifikace nadaných dětí

V České republice probíhá diagnostika pomocí testů inteligence, kde se určuje inteligenční kvocient. Testy mohou být doplněny o měření schopnosti tvořivosti, charakteristiku osobnosti a eventuálně přidání dalších metod a postupů (Havigerová, 2013).

Identifikace nadaného jedince v předškolním věku lze za pomoci inteligenčních testů, ale v tomto věku mohou být výsledky nepřesné. Dovednosti se zejména v rozumové oblasti často mění z důvodu působení vývojových a sociálních faktorů, ustálení přichází na základní škole. Zjištění nadání v předškolním věku je zároveň prevenčním opatřením proti tzv. podvýkonnosti, kde dochází k nesouladu mezi potenciálem a výkonem dítěte (Fořtík, Fořtíková, 2007).

Mezi metody identifikace řadí Fořtík a Fořtíková (2007) objektivní a subjektivní metody. Během objektivní metody se zapojují odborníci a testové metody. U subjektivní metody jsou posudky od učitelů, rodiny, vrstevníků nebo přátel, kteří mají blízký vztah k nadanému jedinci.

Žádná metoda není univerzální, ale subjektivní i objektivní metody jsou vhodnými prostředky pro identifikaci nadání. Odborníci se často přikláněli k měření pomocí inteligenčních testů, avšak časem se ukázala nejednoznačnost ve výsledcích ve školní a pracovní úspěšnosti. Následně byly zavedeny dotazníky, které zkoumaly názory učitelů na nominaci nadaného dítěte. Je nezbytné, aby veřejnost, zejména odborníci, znali a byli seznámeni s různými metodami pro identifikaci nadání, což je důležité především u nadaných jedinců, jejichž projevy nejsou zcela zřetelné. Během procesu identifikace nadání měly by být použity, co nejširší metody (Fořtík, Fořtíková, 2007).

Davis a Rimmová (1988) uvádějí ve své publikaci následující etapy identifikace:

- Navržení na základě výsledku testu: standardizované inteligenční nebo výkonné testy

- Navržení učitelem: následuje poradenská schůzka s pedagogem
- Alternativní cesty: nominace vlastní, vrstevníků a rodičů
- Závěrečný návrh (bezpečnostní krok): návrhy ostatních učitelů z důvodu zaujetí

Objektivní metody

1. IQ testy

IQ testy jsou označovány za neúčinnější metodu identifikace nadání, i když vykazují určité nedostatky. Problémem je jejich používání, které náleží psychologům. Dále je zde komplikovaná spolupráce mezi pedagogickými a psychologickými pracovníky.

2. Standardizované testy výkonu

Při měření je nezbytné se zaměřit na různé oblasti. Mezi standardizované testy patří ty, které hodnotí výkon a zahrnují měření různých dovedností a znalostí. K hodnocení výkonu se používají testy, dotazníky a hodnotící škály. Při diagnostice je důležité věnovat pozornost oblastem koncentrace, učení a sociální zralosti dítěte.

3. Didaktické testy

Didaktické testy nacházejí větší uplatnění mezi zahraničními pedagogy. Testy mají širší využitelnost, umožňující pedagogům využít testy na libovolné základní škole pro daný stupeň třídy, pro který je test určen. Jedná se o výstupní test, který slouží k ověření a porovnání znalostí a dovedností dětí z různých škol.

4. Testy kreativity

Jedná se o standardizovaný test tvořivosti, který slouží psychologům, ale i pedagogům v upravené podobě. Davis a Rimmová (1998) uvádějí, že testy kreativity mohou využít jedinci, kde není zjevný talent ve školním prostředí.

Subjektivní metody

1. Nominace skupinou učitelů

Pro nezaujatost se volí skupina učitelů než jeden učitel. Metoda dotazníků, kde odpovídá minimálně pět učitelů, kteří se navzájem neznají, je vhodná pro tuto situaci. Problémem může být nedostatečný počet učitelů.

2. Nominace spolužáky

Spolužáci mohou mít bližší vztah s nadaným jedincem, a proto jsou schopni vidět jedince z jiného úhlu pohledu. Je nezbytné si dát pozor na zaujaté informace.

3. Rodičovská nominace

Oproti učitelům, kteří vidí školní výsledky jedince, rodiče pozorují a vidí chování jedince v běžném prostředí a jeho osobnost, a proto jsou rodiče schopni nominovat dítě do skupiny nadaných. V současné době se klade důraz na rodičovskou nominaci, při které rodiče poskytují celkový obraz o dítěti a jeho potenciálu

4. Vlastní navržení

Neboli autonominace je možnost, při které samo definuje nebo popisuje, nadaného jedince.

5. Hodnocení výsledků činností

Ověřenou metodou je hodnocení a posuzování výsledku řízených činností dítěte. Analyzovat lze individuální a skupinové práce. Při identifikaci nadání jsou pro psychology přínosné výtvary a výkresy nadaného jedince, které si mohou rodiče shromažďovat ze školního prostředí.

6. Zapojení do soutěží

Pokud se dítě samo přihlásí do soutěže nebo olympiády a dosahuje úspěchů, lze to považovat za druh autonominace. Většinou je však přihlášení do soutěží závislé na rozhodnutí rodičů nebo učitelů. Soutěže a olympiády byly dlouho považovány za komplexní systém péče o nadané jedince. Tyto soutěže jsou skvělou příležitostí pro nadané jedince, jak předvést své znalosti a porovnat je s ostatními vrstevníky.

Nicméně může docházet k přílišnému perfekcionismu, který je nezdravý. Nadání jedinci, jejichž nadání zůstává neobjeveno, často zůstávají skryti mezi průměrnými výkony ostatních žáků, protože tuto situaci soutěže obvykle neřeší. Soutěže jsou vhodné pro talentované děti, u kterých je nadání objeveno (Fořtík, Fořtíková, 2007).

4 Prostředí a rozvoj nadání

Dočkal (2005) uvádí čtyři faktory, které mají vliv na vývoj talentu: genetika, vnější faktory a výchova, vlastní činnost jedince a shoda okolností.

Podle Dočkala (2005) je talent dán geneticky a ovlivňován i dalšími faktory, které se mohou měnit v průběhu vývoje jedince. Talent se rozvíjí různou rychlostí v odlišných životních fázích.

Běžnou variantou je akcelerovaný vývoj v dětství a poté se postupně zpomaluje a ustálí mezi osmnáctým až dvacátým rokem života. Talent se rozvíjí životními zkušenostmi a biologická funkce se zpomaluje, nemusí dojít v pozdějším věku k poklesu talentu. Existuje mnoho variant tohoto vývoje, například může dojít k zrychlenému vývoji až do období dospívání, následovanému ustálením. Také může nastat běžný vývoj v dětství, přičemž vysoký intelekt a talent se projeví v pozdějším věku. Další variantou je, kdy je dítě považováno za zázračné, v dětství je akcelerovaný vývoj a v pozdějším věku se zastaví (Dočkal, 2005).

Talent je sice nezávislý na duševních nebo tělesných onemocněních, avšak mohou jedince ovlivnit. Rozvoj jedince s talentem se bude lišit v případě, že trpí tělesným onemocněním, oproti jedinci bez zdravotních problémů. (Dočkal, 2005).

4.1 Rodinné prostředí

Rodina má velký vliv na formování dítěte. Proto je důležité mít na paměti, že při výchově dětí neplatí stejné metody či postupy pro všechny. Je nutné přistupovat ke každému dítěti individuálně s ohledem na jeho potřeby a osobnost (Konárová, Křováčková, 2011).

Dítě potřebuje, aby jeho rodina měla nastavené hranice, ale zároveň aby byly stanoveny s respektem a láskou. Dítě by nemělo být srovnáváno s ostatními, ať už s vrstevníky nebo sourozenci. Dítě potřebuje jistotu a podporu, aby se mohlo projevovat svobodně a vědělo, že je přijímáno takové, jaké je. Důležitým prvkem je důvěra. Je vhodné podporovat dítě v jeho rozvoji a vést ho k psychohygieně, aby si umělo dopřát odpočinek a zvládat své emoce a myšlenky. Je důležité ho podporovat i v individuálních sportech, které často většinou převažují nad kolektivními sporty. Rodiče by měli být schopni otevřené komunikace s dítětem a být k němu upřímní. Dítě potřebuje prostor pro své vlastní zájmy a volný čas. Vliv má na dítě společně strávený čas s rodinou a společné aktivity (Stehlíková, 2018).

Rodič by nikdy neměl používat fyzické tresty, nátlak, manipulaci, vyhrožování, nebo vytvářet pocit viny a ponižovat dítě (Stehlíková, 2018).

Jiří Mudrák ve své publikaci klade důraz na výchovu v rodinném prostředí, která má vliv i na rozvoj podvýkonu u nadaných dětí. Zásadní jsou vztahy v rodině, které mají poskytovat a vytvářet stabilní prostředí, pocit jistoty, bezpečí a podporovat osobnost jedince (Mudrák, 2015). Tyto myšlenky odpovídají dříve vydané publikaci Rimm (2003), která také poukazuje na důležitost významu kvalitních rodinných vztahů pro rozvoj nadaných dětí.

Rodiče zkoušejí specifické výchovné metody, na které reaguje jejich dítě. Nadané dítě bývá často chváleno, což může vést k motivaci nebo při nadměrném množství může docházet k demotivaci. Dále může nadměrná chvála vést dítě k nesamostatnosti a potřebě být za něco neustále oceněno a odměněno. Nadané děti často nemají čas na své zájmy nebo projekty, protože mají velké množství aktivit (Rimm, 2003).

V rozvoji nadaných dětí je prospěšná samostatnost dítěte a sebeřízení činností. Rodiče, kteří podporují dítě k nezávislosti, tak přidávají na intenzitě poznávání u dítěte. Ti, kteří nepodporují své dítě, mohou přispívat k vytváření nezdravých a závislých vzorců chování. Jestliže jsou očekávání rodičů na dítě příliš nízká, dochází k demotivaci, protože děti nemají podnět k překračování hranic. Naopak, pokud jsou příliš vysoká, dítě se o ně nebude snažit dosáhnout, protože jsou nedosažitelná (Butler-Por, 1987).

4.2 Vztahy s vrstevníky

Stehlíková (2016) uvádí, že nadané dítě nemá mnoho kamarádů a často tráví přestávky samo se sebou. To není způsobeno tím, že by ostatní vrstevníci nechtěli trávit čas s ním, ale spíše tím, že on nechce být s nimi. Chce být chvíli o samotě, nerad se baví o věcech, které ho nezajímají. Ve školním věku mohou nastat problémy spojené se šikanou, posměšky a různými narážky, kvůli jeho odlišnosti. Má jiné zájmy než ostatní děti a nemá s nimi co sdílet.

Nadaný jedinec chápe vše doslovně, a proto nedokáže správně rozlišit poznámky svých vrstevníků a určit, zda se jedná o vážnou myšlenku nebo ironii (Stehlíková, 2016).

4.3 Dědičné nebo podmíněné prostředí

Ve výzkumu s inteligencí se setkáváme s genotypickým přístupem, kde má dědičnost a genetika vliv na inteligenci. Dále je zde fenotypické stanovisko, kde mají vliv faktory z prostředí (Landau, 2007).

Francis Galton (1869), jedním z představitelů z genotypické teorie, analyzoval životopisy významných osobností a sledoval počet jejich mužských příbuzných. Zjistil, že několik procent bratrů a synů významných osob jako jsou Darwin, Bach a Newton byli také mimořádní. Na základě výsledků svých studií Galton usoudil, že genialita má souvislost s rodinou a je tedy dědičná. Dále Terman (1925) zkoumal mentální a fyzické rysy intelektuálních dětí a došel k závěru, že nadání je částečně dáno genetikou. Eysenck, Jensen i Herrenstein a Murray přejali výsledky teorií Galtona a Termana. Z jejich teorií vyplývá, že jedinci z vyšších společenských vrstev mají vyšší úroveň inteligence s porovnáním s nižšími vrstvy společnosti, a to díky genetice (Landau, 2007).

V publikaci Landau (2007) uvádí, že zastánci genotypického přístupu musí vzít v úvahu, že příbuzní jsou ovlivňováni nejen shodnými geny, ale také prostředím. Předpokládá, že inteligence a nadání mají genetický základ, neznamena to, že prostředí nemá vliv na genetický materiál. A to, že je něco vrozené, neznamena, že to není ovlivnitelné.

Z fenotypického stanoviska, vychází, že stejný vliv na inteligenci mají činitelé z prostředí. Inteligence je ovlivněna znalostmi, dovednostmi, výkonem a kvalitou, slovními a pohybovými dovednostmi, které určuje vnější prostředí (Landau, 2007).

Podle Piageta (1970) je inteligence stavem rovnováhy, kterého lze dosáhnout postupnou adaptací senzomotorických a kognitivních schopností také asimilace a akomodace, které probíhají v interakci mezi jedincem a jeho prostředím. Jurášková (2006) uvádí, že podle Piageta asimilace představuje působení organismu na prostředí, zatímco akomodace znamená působení prostředí na organismus. Jinými slovy, Piaget vysvětluje inteligenci jako neustálé přizpůsobování se jedince prostředí a naopak, což zahrnuje i fylogenetický vývoj člověka, jehož vývoj probíhal prostřednictvím postupných změn jak v jedinci, tak v jeho okolí, až do současné podoby.

Podle Anastasi (1968) dochází k významným změnám v práci s inteligentními testy. Dříve byl názor, že inteligentní kvocient zůstává neměnný v průběhu celého života, avšak v současné době je inteligence komplexním aktivním faktorem, který může podléhat změně.

Na základě zjištěných skutečností lze konstatovat, že používání inteligenčních testů pro identifikaci nadání nestačí, zejména u předškolních dětí, kde není kvocient stálý. Intelligence a její vývoj se mění vlivem prostředí v průběhu let (Landau, 2007).

Anastasi (1968) přišla na to, že určité změny v rodinném prostředí mohou negativně ovlivnit vývoj inteligenci dítěte. Aby se zvýšil inteligenční kvocient dítěte, je cílem kompenzačních vzdělávacích programů poskytnout dítěti vhodné podmínky, který má za cíl narušit původní IQ. Tímto se předpokládá přínos pro stabilitu osobnosti dítěte a zároveň se doufá ve zvýšení jeho inteligenčního kvocientu.

Mnoho odborníků konstatuje, že u kreativních dětí, jejichž IQ nepřesahuje 120 podle prognózy výkonů nemá vliv na výkon v dospělosti. U dospělých jedinců s nadáním nebyly dříve identifikovány znaky nadání. Existují děti, které projevují nadání, ale v dospělosti dosahují pouze průměrných výkonů. Je důležité rozlišovat děti s vysokou inteligencí a dětmi, u kterých se nadání projevuje brzy ve specifických oblastech. Předčasné podávání výkonů je důsledkem schopností, které se během vývoje mohou změnit (Landau, 2007).

4.4 Rozvíjení potenciálu

Ať už se nadání identifikovalo v jakémkoliv věku, je nezbytné, aby následným krokem bylo nadání rozvíjeno. Velkou část her a úloh, kterou používáme u ostatních dětí v MŠ lze aplikovat na děti nadané v těžší nebo upravené verzi. V předškolním vzdělávání jsou cíle více zaměřeny všeobecně, aby se dítě rozvíjelo ve všech oblastech, což má pozitivní dopad na děti nadané, které tak mohou využít své nadání v různých oblastech. Nejvíce se ve vzdělávání zaměřujeme na rozvoj sociální dovednosti, tvořivosti a emocionální rozvoj dítěte. Současně jsou podporovány jak silné, tak slabé stránky dítěte (Mertin, Gillernová, 2015).

Pro dosažení pozitivních výsledků při práci s nadanými předškoláky zdůrazňují Mertin a Gillernová (2015) efektivní komunikaci a interakci:

- Podporovat neautoritativní komunikaci při interakci s nadanými dětmi
- Věnovat pozornost tomu, co nadané dítě sděluje a projevovat zájem o jeho myšlenky a názory
- Respektovat zájmy nadaného dítěte a nenutit ho do dalších činností, pokud je již zaujaté do něčeho jiného
- Dávat nadanému dítěti prostor pro jeho názory a sebevyjádření

- Společně s dětmi hodnotit činnosti a otevřeně diskutovat o přednostech a nedostatcích

4.4.1 Rozvíjení v mateřské škole

Nyní je snaha o integraci, tj. usilování o začlenění jedince se speciálními potřebami mezi ostatní děti ve vzdělávání a výchově. Vzdělávání je zaměřeno na celkový rozvoj potenciálu osobnosti dítěte. Pokud se chceme soustředit na vývoj nadaného jedince, je vhodné si připravit rozvíjející metody a úkoly v různých oblastech a pracovat s nimi po dostatečně dlouhou dobu, aby se vzájemně doplňovaly. Méně efektivní je zaplňovat zbylý čas v režimu dne všelijakými úkoly. Pedagog, který pracuje s větším počtem dětí v mateřské škole, volí úkoly, které jsou více všeobecně zaměřené a může upravit jejich náročnost, tak aby podporovaly spolupráci i soutěživost. Se zadáváním domácích úkolů nemusí mít pedagog strach (Mertin, Gillernová, 2015).

Školský systém v České republice poskytuje příznivé podmínky pro pedagogy v mateřských školách pro rozvoj nadaných dětí. Podle názorů Mertina a Gillernové (2015) je nejefektivnější integrovat nadané jedince do dětského kolektivu, což umožňuje podporu jejich rozvoje a zároveň omezuje nátlak k předčasné specializaci. Rámcový vzdělávací program obsahuje cíle, obsah a podmínky pro vzdělávání jedinců se speciálními potřebami mezi ně patří jedinci s nadáním. To vše je zahrnuto i ve školním vzdělávacím programu, na jehož přípravě se podílejí pedagogové. Lze předpokládat, že potřeby nadaných jedinců by měly být náležitě uspokojeny. Pokud pedagogové nebudou vytvářet nové programy s odpovídajícím úsilím a angažmá bude to nedosažitelné pro nadané jedince.

4.4.2 Rozvíjení v domácím prostředí

Při efektivním rozvíjení nadaného jedince je důležitá spolupráce s rodiči a MŠ. Rodina má možnost poskytovat ve volném čase jedinci rozmanitý program. Dítě rádo zkoumá a vnímá své okolí kolem sebe, rádo získává nové poznatky. Vhodné by byly návštěvy např. muzea, divadelních představení, sborů, sportovních zápasů apod., aby mohlo dítě získávat nové znalosti a seznamovat se s různými oblastmi pro budoucí formování zájmů. Je nezbytné, aby veškerý strávený čas nebyl jen v domácím prostředí z důvodu nadměrného používání elektronických zařízení. Rodiče často zmiňují, že věnují takřka celý čas dětem kvůli jejich nepřetržité aktivitě a zájmu po objevování. Rodiče občas přemýšlí o předčasném nástupu dítěte na základní školu. Nadané děti předškolního

věku mají zákonem povoleno, vstoupit do školy dříve, než dovrší 6 let. Rozhodnutí závisí na rodinných a školních podmínkách, celkovém vývoji a osobnosti dítěte, kterou posuzuje PPP. Předčasný nástup do školy může být pro dítě podnětné tehdy pokud je pedagog kvalifikovaný a připravený na různé komplikace, ke kterým může dojít např. v sociálních vztazích. Při rozhodování se upřednostňuje zájem dítěte (Mertin, Gillernová, 2015).

Empirická část

5 Metodologie

Postup bakalářské práce zahrnoval provádění videonahrávek a následné analýzy chování a prožívání dítěte při jeho řízených a spontánních činnostech v různých prostředích. K tomu jsem využila i existující videonahrávky poskytnuté rodinou, které jsem shromáždila a analyzovala. Výsledky, projevy a veškeré informace jsem následně zpracovala formou kazuistiky. K získání dalších detailů jsem použila metodu rozhovoru s matkou a samotným nadaným chlapcem, který byl respondentem kvalitativního výzkumu (n=1). Nadané dítě jsem pozorovala, sledovala jeho chování a projevy nadání v průběhu jeho vývoje, což přispělo k hlubšímu porozumění jeho osobnosti a schopností.

5.1 Cíl a přínos

Cílem této bakalářské práce je zjistit projevy nadání u dítěte v předškolním věku. Přínos této bakalářské práce spočívá v tom, že může posloužit jako inspirace pro další výzkum či praxi pro téma nadaných dětí v předškolním věku. Metoda analýzy videozáznamů, použita v rámci této práce, může být také inspirativní pro další výzkumníky a odborníky či praktiky. Získané poznatky mohou být užitečné pro širší komunitu pedagogů, psychologů a rodičů, kteří se zajímají o identifikaci nadaných dětí. Práce přispívá k hlubšímu porozumění tématu nadaného dítěte a jeho projevů v předškolním věku, což může vést k lepšímu rozpoznání a podpoře nadání u dětí v tomto věku.

5.2 Výzkumná strategie

Kvalitativní výzkum se zaměřuje na hluboké poznání a porozumění tomu, jak jednotlivci nebo skupiny přistupují k sociálním nebo lidským problémům. Proces zahrnuje metody, pro získání informací, následnou analýzu a vyvození závěrů (J. W. Creswell, J. D. Creswell, 2018).

Jeho klíčovou charakteristikou je dlouhodobost, intenzivnost a získání detailních informací (Gavora, 2000). Mezi základní metody kvalitativního výzkumu patří pozorování, analýza textů a dokumentů, provádění rozhovorů a sběr audio a video záznamů (Hendl, 2005).

Kvalitativní výzkumný design byl aplikován na jednoho chlapce. Nejprve jsem se zaměřila na jeho videozáznamy, které jsem shromáždila od jeho rodičů a analyzovala je.

Poté jsem prováděla pozorování a analýzu chlapce při jeho činnostech ve škole pomocí vlastních videozáznamů. Během několika let jsem též pozorovala chlapce v různých prostředích. Pro získání dalších informací jsem provedla rozhovory, jak s jeho matkou, tak s ním samotným. Všechny data jsem analyzovala, abych vyvodila závěry, které jsem zaznamenala ve formě kazuistiky.

5.3 Výběr nadaného jedince

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na analýzu projevů nadání u jednoho konkrétního dítěte. Důvodem pro výběr tohoto jedince byla možnost provádět podrobnou a hloubkovou analýzu jeho chování a projevů nadání. Jedná se o mého synovce a jako člen rodiny jsem měla přístup k detailním informacím o jeho vývoji od narození do předškolního věku. Díky tomu jsem měla příležitost sledovat ho téměř denně a získat hlubší vhled do jeho osobnosti, zájmů, schopností a chování. Navíc jsem měla možnost pozorovat jeho interakce nejen v domácím prostředí, ale i ve školním prostředí, protože během mé praxe docházel do stejné mateřské školy, kde jsem působila jako praktikantka. Tato blízká vztahová role mi umožňuje poskytnout důkladný a podrobný pohled na jeho jedinečné vlastnosti a projevy nadání z různých perspektiv.

5.4 Využité metody

Videozáznamy

Videozáznamy byly získány od rodičů, kteří pořizovali záznamy během respondentova života. Videozáznamy pořízené rodinou sloužily k dokumentaci jeho vývoje. Tyto záznamy byly pořízeny na mobilní zařízení, fotoaparát nebo kameru. Mé vlastní videozáznamy pocházejí z prostředí školy a byly pořízeny také na mobilní zařízení i kameru. Videozáznamy z prostředí školy, které jsem pořídila, se zaměřovaly na jeho chování, sociální interakce a jeho vývoj. Videozáznam rozhovoru s respondentem byl poskytnut v prostředí domova pomocí mobilního zařízení.

Analýza obsahu videonahrávek se zaměřuje na projevy chování a celkový vývoj. Dále zkoumá jeho zájmy a preferované aktivity.

Rozhovor

Data byla shromažďována prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s matkou a respondentem. Matka byla předem seznámena s otázkami, aby se na ně mohla

detailněji připravit. Otázky se týkaly prenatálního, perinatálního a postnatálního období, dále směřovaly k rodinné anamnéze a respondentovi. Další rozhovor proběhl ve formě videorozhovoru s respondentem, kde se otázky zaměřovaly na jeho osobnost, názory, postoje, hodnoty a sociální vztahy.

Pozorování

Praktikovala jsem nestrukturované pozorování, což je běžná metoda v kvalitativním výzkumu. Tato metoda pozorování se zaměřuje na specifické oblasti, jevy a jedince. Kvalitativní pozorování lze rozdělit do několika kategorií: vzorky událostí, terénní zápisy a participační pozorování (Gavora, 2000). Praktikovala jsem kombinaci dvou těchto kategorií, a to ze vzorků událostí a participačního pozorování. V prvním případě jsem sledovala události z pozice pasivního pozorovatele, zatímco ve druhém případě jsem se aktivně zapojovala do činnosti pozorovaného respondenta.

Během pozorování jsem občas fotografovala výtvary respondenta a zařadila je do příloh. Dále jsem shromáždila jeho výtvary a některé z nich jsem také zaznamenala pomocí fotografií, které jsou součástí příloh.

Kazuistika

Hartl a Hartlová (2000) v psychologickém slovníku definují kazuistiku jako případovou studii, která detailně popisuje jednotlivé případy. Tato metoda může analyzovat jednotlivce, skupiny lidí nebo instituce a slouží jako zdroj poznatků pro podobné situace.

Na základě sběru dat jsem vytvořila kazuistiku respondenta, která popisuje jeho rodinnou a respondentovu anamnézu, identifikaci nadání, projevy nadání, osobnost a kognitivní funkce, chování a adaptaci v prostředí, analýzu videorozhovoru, shrnutí poznatků a diskuze.

6 Kazuistika

6.1 Anamnéza

Rodinná anamnéza

Matka je ve věku 29 let a má vzdělání na vysoké škole s bakalářským titulem v oborech geografie a společenských věd. V současné době je na rodičovské dovolené, předtím pracovala jako recepční v hotelu. Zdravotně je v pořádku.

Otec je ve věku 31 let a má vzdělání na vysoké škole s bakalářským titulem v oboru geografie střední Evropy. Pracuje jako vědecký pracovník, specializuje se na výzkum autonomních aut. Zdravotně je v pořádku.

Genetická predispozice

Matka se učí bez problémů a vyniká v hudební oblasti.

Otec je schopný logického myšlení a má vynikající geografický přehled, přičemž se učí bez problémů.

Bratr z matčiny strany je ve věku 35 let, byl vždy přirozeně chytrý. Nikdy nepociťoval potřebu intenzivního učení. Má výborné logické myšlení a prostorovou představivost. V dospělosti si dodělal bakalářský titul, MPA a MBE. Je hodně ambiciózní.

Dalším členem rodiny z matčiny strany je mladší bratr ve věku 16 let. Na základní škole je jedničkář. Opět nepociťuje potřebu intenzivního učení a je přirozeně chytrý. Dříve měl zájem o vědecké pokusy a potřebu zjistit, jak věci fungují, nyní se zajímá spíše o technické věci.

Podpora a prostředí v rodině

Martínek má plně funkční rodinu, která se nedávno přestěhovala do většího bytu, kde má Martínek svůj vlastní pokoj a dostatek místa pro své aktivity. Martínek má také ročního bratra. V jeho pokoji je mnoho knih a výtvarných potřeb, což mu umožňuje rozvíjet své zájmy. Navíc tráví hodně času venku na zahrádce, kde se zapojuje do pěstování rostlin a zahradnických prací.

Rodiče na Martínka nikdy neuplatňují nátlak ohledně jeho vzdělávání kromě plnění školních úkolů. Zvědavost a touha po učení nových věcí přichází z jeho vlastní iniciativy. Rodiče mu pouze poskytují dostatek času na jeho zájmy a aktivitu. Pokud je potřeba, umožňují mu vyhledávat potřebné informace nebo inspiraci na telefonu či počítači. Pokud Martínek sám vyjádří potřebu pomoci, rodiče se snaží být nápomocni.

Rodinné interakce

Sourozenec – Mezi Martínkem a jeho mladším bratrem není rivalita, mají spolu láskyplný vztah, kde jde vidět, že se mají rádi. Nicméně, občas se stane, že Martínek je na svého mladšího sourozence naštvaný z důvodu poničení jeho věci.

Prarodiče – Vídají se docela málo, rádi se ho vyptávají na školu a koníčky, vždy mu nabízí sladkosti.

Babička 1 – Vídají se často. Podporuje Martínka v jeho zájmech a většinou mu kupuje to, co si přeje. Je k němu laskavá a snaží se ho pochopit. Babička často s ním plní úkoly na pracovním listu, které si sám navrhne.

Babička 2 – Má inženýrské vzdělání, vídají se přibližně jednou týdně, babička se zajímá o jeho aktuální koníčky a vždy mu nosí nějaké časopisy nebo třeba hračky s danou tematikou, je hodně vnímavá. Martínka si vždy vyslechne a vedou spolu opravdový dialog, sdílí spolu nadšení pro přírodu, květiny a horniny. Když je Martínek s babičkou, vždy mu vymýšlí nějaké aktivity, hry nebo třeba výlet.

Děda 1 – Vídají se často a mají se rádi. Když Martínek přijde k dědovi na návštěvu, vždy mu udělá popcorn, který má Martínek rád.

Děda 2 – Vídají se málo, mají se rádi, ale zde asi podpora nadání neprobíhá.

Teta – Jako teta se s Martínkem vídám často a vítáme se obejmutím. Občas spolu chodíme na procházky anebo mi často s něčím pomáhá např. péct perníčky nebo něco vyrábět. Projevuje zájem o mé školní aktivity a s oblibou sleduje, jak pracuji. Z mé strany získal zájem o minerály, když jsem mu ukázala svoji sbírku minerálů.

Anamnéza respondenta

Těhotenství probíhalo bez komplikací, matka nepociťovala výrazné změny nálad, ani třeba chutě na jídlo. V podstatě by to popsala tak, že jí jen rostlo břicho. Po zdravotní stránce bylo vše v pořádku. Stresová situace nastala jedna a tou bylo studium. V době těhotenství matka chodila do 3. ročníku bakalářského studia a dělala zkoušky v zimním i letním semestru. Bylo dost učení a k tomu probíhala i nějaká příprava na státní závěrečné zkoušky. Dítě v děloze reagovalo na hlasité zvuky a prudký pohyb, jinak bylo celkem klidné. Při porodu nastaly komplikace, kdy samotný porod trval dlouho a musel být proveden vexem tzv. vakuový extraktor, což je nástroj, který slouží k usnadnění vývodu hlavičky z porodních cest. Při prvním setkání s dítětem matka měla různé pocity. Prožívala štěstí, ale zároveň i neskutečný strach, protože to bylo její prvorozené dítě.

Martínek jako miminko byl hodně uplakaný, to mu vydrželo přibližně do půl roka. Už jako novorozené miminko skoro vůbec nespal. Ani ve dne, ani v noci. Spánek se postupně zlepšoval, ale dlouho měl večerní koliky, které trvaly klidně i 2 hodiny. Vývoj dítěte v prvních měsících byl často zamýšlený až vážný. Zároveň to bylo veselé dítě, které mělo rádo hry a různé básničky. Od narození hodně pozoroval. Ve třetím týdnu, když s Martínkem leželi v nemocnici se zánětem ledvin, tak se paní primářka divila, že dokáže cíleně pozorovat hračku. Tehdy měl v postýlce červenou plyšovou myšku. Přetáčel se na břicho od 4. měsíce, začal sedět i lézt od 10. měsíce. První kroky udělal v 15. měsíci.

Jaké role zaujímá v rodině

Rodiče – S rodiči tráví dostatek času, většinou je k nim hodný, ale v předškolním věku je více vzdorovitý, dává jim najevo své negativní emoce a dokáže být na oba rodiče drzý.

Sourozenec – Při jeho narození měl Martínek radost, že už má mladšího bratra. Nepřipadá mi, že by na něho žárlil. Má ho rád a projevuje zájem o společnou hru, ale občas je k němu ošklivý, když mu mladší bratr něco bere nebo zničí.

Babička 1 – Nejraději má babičku, v předškolním věku začal babičce říkat „Míca“ nebo „Micinka“ a když ji píše přáníčko píše „Miccinkette“. Jemu zas říká „Kocourek“. U babičky má přísnější známkování v pracovním listu s porovnáním s ostatními. Od babičky se mu těžko odchází, nejspíš to bude i tím, že u Babičky doma vyrůstal a žil s babičkou pod jednou střechou několik let.

Babička 2 – S babičkou má společné zájmy, a proto s ní dokáže komunikovat a vést dialog. Je rád, když babička vymyslí nějaký výlet. Během výletu se často baví např. o tom, co vidí a zároveň se vzdělává.

Děda 1 – I když k dědovi nemá blízko jako k babičce 1, tak i tak ho má rád a občas si z něho dělá srandu a provokuje ho. Také mají pozitivní vztah.

Děda 2 – Vzhledem k tomu, že se vídají málo a více komunikuje s babičkami, tak nemohu posoudit, ale má k němu pozitivní vztah.

Autorka (teta) – Je ke mně velice milý a snaží se mě vždy pochopit. Rád se mnou vede konverzaci. Ví, že dokážu být přísná, moje napomenutí bere s respektem a přijímá ho. Když ho třeba opravím z důvodu špatného úchopu tužky, dá si na to pozor. Přijímá můj názor i když jeho názor je třeba odlišný.

6.2 Identifikace nadání

Pedagogy

Učitelky v mateřské škole upozornily na Martínkovo nadání již v raném věku. Paní učitelky občas přinášely ukázat výtvary od Martínka a neustále zdůrazňovaly jeho nadání. Opakovaně konstatovaly, že se s takto nadaným dítětem zatím nesetkaly. Zejména je zaujala jeho schopnost psaní hůlkovým písmem. Paní učitelky popisují Martínka jako klidného, pasivního a introvertního jedince, který při komunikaci s dospělými komunikuje s úctou a respektem. Mluví pomalu a tiše, a tudíž potřebuje větší čas na odpověď. Při činnostech, které ho zajímají, je velmi soustředěný a ignoruje ostatní podněty. Obecně je spíše tichý a často pracuje samostatně, aniž by aktivně vyhledával kontakt s ostatními. Projevuje se jako velmi snaživý a pečlivý jedinec, který dokončuje své úkoly s vysokou pečlivostí. V oblasti grafomotoriky vykazuje výrazně nadprůměrné schopnosti, stejně jako nadprůměrné znalosti v oblasti předmatematických a předčtenářských gramotnostech.

Rodinnými příslušníky

Matka si poprvé všimla změn v chování již ve věku 18 měsíců, kdy začali navštěvovat kroužek pro maminky s dětmi. V té době začala objevovat jevy, kterých si doposud nevšimla, neboť jeho chování v cizím prostředí se lišilo od toho domácího. Postupně se projevovaly jeho dovednosti a znalosti, které ji překvapovaly. Nicméně neměla, s kým Martínka srovnávat, a tak ji přišlo, že je pouze šikovný. Teprve od doby, kdy začali chodit do dětského kolektivu, začala matka mít možnost Martínka lépe srovnávat s ostatními dětmi.

Doma si rodina všimla jeho odlišných zájmů ve srovnání s ostatními dětmi, a především jeho jedinečné osobnosti, která se výrazně lišila od ostatních. Celkově působil Martínek jinak než ostatní děti a tato odlišnost byla pro rodinu fascinující. Zvláště pozoruhodné bylo jeho nadšení pro výtvarné činnosti a schopnost učit se novým věcem sám a nezávisle.

Školské poradenské zařízení

Závěry z vyšetření z PPP uvádějí, že Martínek vykazuje celkový potenciál ve střední normě, s výraznou diskrepancí mezi verbální složkou na úrovni mimořádného nadání a neverbální složkou jako průměrnou úroveň. Jeho verbální schopnost, všeobecná

informovanost, verbální konceptualizace a dlouhodobá sluchová paměť jsou vysoce kvalitně rozvinuté. Grafomotorické schopnosti přesahují věkovou normu. V oblasti čtení a psaní dosahuje úrovně vyšší, než je typické pro jeho věkovou skupinu a odpovídá vyšších ročníků prvního stupně.

6.3 Projevy nadání

Oblast jemné a hrubé motoriky

Fyzický vývoj Martínka probíhal zcela normálně. Od raného věku má pokročilé dovednosti v oblasti jemné motoriky např. uměl jíst sám lžičkou a pít ze skleničky. Bavily ho hry jako např. dávat tvary do otvorů, navlíkat korálky na provázek nebo si z hrachového lusku brát kuličky hrášku, velmi brzy uměl stříhat nůžkami přesně podle obrysu. Od mala měl velikou zálibu o výtvarnou činnost, která přetrvává do teď. Je schopen kontrolovat pohyby rukou a prstů s jemností a přesností potřebnou pro psaní, kreslení a malování. Jeho ruka je uvolněná, což mu umožňuje provádět jemné pohyby bez nadměrného napětí nebo zadržávání, při psaní bych řekla, že má ruku tzv. vypsanou.

Na druhou stranu, v oblasti hrubé motoriky se Martínek vyvíjel podprůměrně ve srovnání s vrstevníky. Ačkoliv od mala měl pohybu dost a projevoval zájem o pohyb a sportovní aktivity, hrál si s míčem, jezdil na odrážedle, na kole se naučil jezdit ve 4 letech a navštěvoval pohybové aktivity. Nyní chodí na atletiku, ale i tam je vidět, že pohyb a sport není jeho silná stránka. I přesto, že v hrubé motorice nevyniká, tak se zúčastnil v mateřské škole sportovní olympiády. Prokázal svou schopnost rychle běžet a nebyl zcela nejhorší ani v házení míčku, což vedlo k jeho výběru mezi předškolní děti do olympiády.

Kreativní oblast

Martínek projevuje bohatou fantazii a představivost, která se projevuje v jeho originálních a netradičních nápadech, které často překvapí. Například udělal napodobeninu modré skalice i v jiných barvách (viz Obrázek 1). Zabýval se vytvářením návodů a plánek z papíru, kde zaznamenává obsah návodu nebo navrhuje kalendáře, kde jsou napsány dny a měsíce v roce s nalepenou fotografií (viz Obrázek 2). Většinu svého volného času věnuje výtvarným aktivitám. Od mala měl zálibu v malování, začínal hodně s prstovými barvami a postupně přecházel na pastelky a vodovky. Jeho kresby jsou detailní např. při kresbě domu nakreslí i kamery a alarmy, které viděl při procházce po

okolí. Dále má cit pro barvy a již ve dvou letech uměl perfektně barvy a dokázal rozlišovat různé odstíny barev, jako je olivová, lososová, tělová... Jeho zájmy se často mění, a tak se jeho kresby mění podle toho, co ho v danou chvíli zajímá. Například, když byl fascinován seriálem Pat a Mat, jeho kresbami byl jejich dům. Nyní je jeho oblíbeným tématem Tlapková patrola, kde píše jména pejsků a kreslí jejich značky, které mají na oblečení (viz Obrázek 3). Když ho nějaké téma zaujme, rád si o něm zjistí více detailů, což odráží jeho zvědavost a touhu po poznání.

Intelektová oblast

V předškolním věku Martínek bezproblémově ovládal dovednosti jako jsou čtení, psaní a počítání. Před prvním rokem si vydržel prohlížet dlouho obrázkové knihy a společně s rodiči se věnovali čtení pohádkových knížek. Projevoval zájem o čísla a písmena již od raného dětství (viz Obrázek 4). Často vyžadoval psaní abecedy nebo číselnou řadu. Rád si nechával psát písmena nebo třeba jména rodinných příslušníků. Vybíral si, které písmeno bude mít jakou barvu, jestli budou malá nebo velká. Už ve 4 letech dokázal psát a číst. Jednou paní učitelka ve školce donesla ukázat papír, kde si psal. Nejdříve vše psal jen pomocí souhlásek. Kde např. „o houbách“ napsal jako „o hbch“. Následně si v tom sám našel logiku a spojoval slova. Současně s tím se naučil i číst. Čtení zdokonaloval a od 5 let čte plynule. Při psaní většinou nedělá gramatické chyby, stačí ho jednou upozornit na chybu a vysvětlit mu ji a on ji už znovu neudělá. Matematika ho zpočátku nezajímala, avšak čísla a pravidla ho fascinovala. Co se týče počítání, začal se o něj zajímat až v předškolním věku v učebnici pro předškoláky, kterou vlastní. Doteď si rodiče nejsou jisti, jestli je u něj matematika jen o paměti nebo jestli příklady opravdu umí spočítat. Každopádně ve škole zatím žádné problémy neměl. V hudební oblasti rozlišuje molové a durové akordy a má dlouhodobou sluchovou paměť.

Oblast řeči

Martínek začal souvisle mluvit až relativně pozdě, pravděpodobně až po druhém roce. Předtím však používal pouze několik základních slov a ostatní vyjadřoval prostřednictvím zvuků nebo písmena „e“. I přesto, že začal mluvit souvisle až v pozdějším věku, momentálně nemá s řečí žádné potíže, ba naopak, disponuje dostatečně bohatou slovní zásobou. Vždy rád poslouchal pohádky nebo jakékoliv vyprávění, po kterém často následovaly dotazy.

Sociální oblast

Martínek projevuje v sociální oblasti spíše neprůbojný charakter. Je introvertní a aktivně nevyhledává kolektivní aktivity. Projevuje stydlivost i v přítomnosti mladších dětí. Jinak Martínek ke svým kamarádům projevuje empatii a kamarádský přístup. Ve vzdělávacích činnostech rád vysvětluje a poučuje ostatní děti. Už od mala projevoval stydlivé chování v cizím prostředí, nejraději seděl u stolu a maloval si nebo si hrál sám, avšak věděl přesně, jak se má kde chovat, kdy má poděkovat, poprosit nebo pozdravit. Interakci s ostatními lidmi nevyhledával a měl tendenci zůstat v pozadí. Když není doma, tak se bojí projevit své emoce a snaží se chovat podle toho, jak by se měl chovat. Nicméně doma projevuje otevřenější komunikaci a neustále povídá, nedělá mu problém komunikovat s dospělými, poučovat je nebo opravovat v případě chyb nebo přeráknutí.

Specifické oblasti

Zájmy Martínka se v průběhu jeho předškolního období různorodě střídaly. Projevuje zájem o hudební výchovu, což zahrnuje poslech hudby, zpěv a snahu naučit se hrát na klavír a flétnu. Největší vášně však představuje výtvarná činnost, kde neustále něco tvoří a kreslí (viz Obrázek 5, Obrázek 6). Například chtěl malovat adventní kalendář s 24 okénky (viz Obrázek 7) a když byl starší, kalendáře si už vyráběl sám i klasické stolní. Jeho specifické zájmy se mění časem, ale vždy se nadchne pro nějaké téma, kterému pak věnuje většinu svého volného času. Jeho největší předností je kreativita. Má v hlavě spoustu nápadů, které chce a potřebuje uskutečnit. S tím souvisí i např. jeho přání pod stromeček. Nikdy si nepřál nic z katalogu hraček. Dokonce sám říká, že jsou to blbosti. Většinou si přeje něco, co může přetvořit do něčeho jiného. Obecně ho vždy potěší potřeby na malování nebo tvoření. Když mu bylo 5 let, tak si přál dostat kartony, ze kterých chtěl vyrobit adventní kalendář. Má také svůj sen, že jednou otevře krámk Pavla, takže je vždy nadšený z předmětů, které tam jednou využije jako kamera, paragony... V průběhu dětství měl určitá témata, kterým se věnoval, např. třídění odpadu.

Digitální oblast

Martínek je schopný využívat různé digitální nástroje a zdroje k získávání informací a vzdělávání se. S mobilním zařízením pracuje a používá aplikace jako Google Překladač, Google Obrázky k vyhledávání informací a obrázků. Martínek také využívá

Google mapy k získávání informací o místech a ulicích v jeho okolí. Díky těmto schopnostem je schopný se samostatně rozvíjet.

Dále má dovednosti v práci s počítačem, zejména s PowerPointem a Excelem. Umí si vytvářet prezentace, do kterých vkládá texty, obrázky, a dokonce i zvukové prvky. V Excelu vytváří tabulky a barevně je rozlišuje podle potřeby. Když ho zaujme nějaké téma, často si vytvoří na to prezentaci.

6.4 Osobnost nadaného dítěte

Emoční intenzita

Martínek vnímá intenzivně své emoce a lidé v jeho blízkosti si musí zvyknout na jeho prožívání emocí a být schopni se adaptovat na rychlé změny nálad v závislosti na situaci, zároveň mu nabídnout podporu a porozumět mu v těchto situacích. Například, když se blíží čas odchodu od babičky nebo ukončení činnosti, kterou právě provádí nebo má rozpracovanou, Martínek projevuje silné emoce, které se mohou projevovat výbuchy vzteku, pláčem nebo projevy nesouhlasu. Jeho reakce mohou zahrnovat zrudnutí obličeje a expresivní projevy negativních emocí. Rodiče se snaží usnadnit přechod mezi činnostmi a situacemi, tím že s Martínkem komunikují o blížícím se odchodu nebo změně aktivity s dostatečným předstihem, například informováním, že za 15 minut budou odcházet nebo že návštěva u babičky bude jen na chvíli. Také se snaží přizpůsobit Martínkovi tím, že mu nabízejí možnost dokončení činnosti doma nebo že ho ujistí, že se k babičce může přijít podívat další den. I když se rodiče snaží Martínkovi vysvětlit situaci a najít kompromis, aby ho uklidnili, často se jim to nepodaří a Martínek, tak zůstává ve svých intenzivních emocionálních projevech. Nicméně Martínek se obvykle snaží zvládat své emoce tím, že si dopřeje čas a prostor k uklidnění a zpracování emocí o samotě.

Hyperestezie

Vnímání smyslů, zejména chuti a dotyku na vyšší úrovni. U Martínka je pozorována hyperestezie v chuti a ve vnímání pokožky. Od třetího roku věku preferoval pouze přílohy a suché potraviny, přičemž omáčky odmítal úplně. Tato selektivita se však postupně změnila kolem pátého roku, kdy začal přijímat i omáčky a některá jídla, která dříve odmítal. Jeho citlivost na dotek se projevuje také ve volbě oblečení, neboť nerad nosí džíny, které vnímá jako nepříjemné na pokožce. Dalším projevem hyperestezie je Martínkova nesnášenlivost vůči určitým látkám. Například, v mateřské škole odmítal spát

po obědě kvůli nenošení pyžama na spaní. Bylo pro něj obtížné spát ve spodním prádle a tričku, což bylo běžné v mateřské škole, do které chodil.

Empatie

Martínek projevuje vysokou míru empatie a schopnost vcítění se do emocí druhých. Když člen rodiny projevil smutek nebo pláč, Martínek byl oporou a snažil se porozumět jeho situaci. Projevuje soucit a snaží se být pro druhého oporou v obtížných situacích. Když sám prožívá negativní emoce, preferuje osamocení, aby se mohl uklidnit a zpracovat své emoce. Martínek projevuje empatii nejen k lidem, ale také k živočichům a rostlinám. Má povědomí o tom, že i rostliny a zvířata mohou mít pocity a emoce, a respektuje jejich existenci. Například si uvědomuje, že když utrhneme rostlinu, může to být pro ni bolestivé, a vnímá, že i zvířata mají vlastní emoční prožitky, podobně jako lidé, pravděpodobně z toho důvodu, že vyrůstal s domácím mazlíčkem.

Spravedlnost

Od útlého věku projevuje svůj vlastní smysl pro řád a pořádek. Například ve věku kolem dvou let vyrovnával plastové popelnice do řady a trval na tom, aby byly všechny stejně uspořádané. Projevuje vysoký smysl pro morální chování a je citlivý na používání sprostých slov, která sám nepoužívá, a když je slyší, rád upozorňuje na jejich nevhodnost. Jeho rodina vždy klade důraz na slušné chování a mravní hodnoty. Martínek preferuje hry s definovanými pravidly a nesnáší porušování pravidel, což vnímá jako podvádění. Rád se zapojuje do činností třídění odpadu, jako jsou plasty, papíry a sklo, což ukazuje na jeho zájem o spravedlnost a ochranu životního prostředí.

Sebevědomí

Martínek projevuje sebevědomí zejména v činnostech, ve kterých se cítí jistý. Nedělá mu problémy sebechvála a vyjádřit svou spokojenost. Naopak, v činnostech, které považuje za obtížné nebo ve kterých si není jistý nebo ho nebaví, se vyhýbá a nechce se o ně ani pokusit, jako například zavazování tkaničky. Když jde o přiznání vlastních chyb, Martínek si často vůbec nepřipustí, že udělal chybu. Vždy si najde nějaké vysvětlení nebo odůvodnění, proč to chyba nebyla nebo svede chybu na někoho jiného.

6.5 Kognitivní funkce nadaného dítěte

Myšlení

Martínkova mysl byla neustále zaměstnaná informacemi již v raném věku zvláště od 2 do 4 let, kdy projevoval silnou fascinaci novými podněty a informacemi. Byl nadšený z názvů ulic, písmen a čísel. Jeho mozek byl neustále aktivní a plný energie. Během volného času si neustále opakoval čísla, písmena nebo názvy ulic. Dokonce i ve spánku se zdálo, že jeho mysl pokračovala v práci, pravděpodobně se zabývala opakováním čísel a písmen, kdy si ze spánku začal něco psát do vzduchu rukou. Martínek byl tak pohlcen svými myšlenkami, že občas zanedbával fyziologické potřeby, jako je spánek a vylučování moči. Schopnost koncentrace je obrovská.

Řeč

Při komunikaci je patrné, že Martínek někdy zvažuje svá slova předtím, než je vysloví. Jeho slovní zásoba je velmi bohatá a někdy používá i slova cizího původu, jako je například „chemikálie“. V minulosti měl potíže s vyslovením některých písmen, zejména R a Ř, a proto navštěvoval logopedii. Na logopedii neměl problém se tato písmena rychle naučit a správně vyslovit.

Dotazy

Ve svých dotazech se často zajímal o otázky typu „Proč“ nebo se ptal, jak věci fungují, chtěl zjistit více informací a vědět je do detailů, zvláště v období, kdy ještě neuměl číst. S postupným získáváním dovedností čtení a psaní se naučil získávat informace sám a otázky typu „proč“ se tak staly méně častými. Přesto se stále vyptává na různé věci, avšak méně často. Například, se mě při společném sbírání kaštanů neustále dotazoval na počet nasbíraných kaštanů, odpověděla jsem, že nevím, protože jsem to nepočítala. Na to Martínek reagoval, že bych to měla vědět, když už jsem dospělá a vědět, zda jich mám víc já nebo on.

Originalita

Martínek projevuje originalitu zejména v oblasti kreativity, kde má mnoho nápadů a schopnost vidět věci z různých perspektiv. Často přichází s originálními nápady na výrobu různých věcí nebo řešení problémů.

Aktivnost

Martínek projevuje vysokou úroveň aktivity. Jeho mysl je neustále v pohybu a pohlcena přemýšlením, tvořivostí a přijímáním nových informací. Má touhu po vzdělávání a tvorbě nových věcí. Dokáže se dlouho koncentrovat, a tudíž je těžké přerušit pozornost od svých činností, jeho mozek pracuje i při volném čase a odpočinku, poněvadž jeho činnosti, které by měly být odpočinkové a relaxační tak zahrnují nejen vzdělávání, ale i neustálé přemýšlení a vytváření. Martínkův mozek tak nemá mnoho příležitostí na odpočinek a relaxaci, neboť je neustále v chodu.

Rychlost

Martínek se rychle učí novým věcem a má vynikající paměť, což mu umožňuje snadno si zapamatovat informace.

6.6 Chování a adaptace v prostředí

6.6.1 Chování v prostředí domova

Martínek se v domácím prostředí cítí přirozeně a bezpečně. Je obecně velmi klidné dítě. Zajímají ho spíše aktivity jako jsou deskové hry, lego, puzzle, malování, tvoření třeba z přírodních materiálů, knihy, popřípadě pohádky. Při společné hře má tendenci chtít vyhrát, ale často si hraje i sám. Rád tráví čas v přírodě. Má nastavený svůj žebříček priorit, kde je pro něj vždy nejdůležitější dokončit rozdělanou činnost, upřednostňuje to i před tím, aby si třeba došel na záchod nebo aby vyšli včas na kroužek. Zároveň jsem si všimla, že nedokončí větší projekty jako je např. tvoření kalendáře s fotkami. Takových větších projektů nedokončí více a často se k tomu znovu už nevrátí, protože ho zaujme něco jiného.

Nikdy neřekl jediné sprosté slovo. Ale pokud se mu něco nelíbí, je na rodiče drzý a má vždy poslední slovo. Neplatí na něj ani domlouvání nebo výhružky. Snadno vyjadřuje své emoce a dát najevo své city například slovy „Mám tě rád.“ nebo „Ty jsi hodná.“, ale také dokáže projevit nespokojenost především rodičům např. slovy „Ty jsi zlá mamina.“ v situaci, když je naštvaný a rodič mu něco nedovolí.

Má rád fyzický kontakt a není problém se s ním při pozdravu objímat nebo mu dát pusu. I v rodině preferuje komunikaci s ženským pohlavím než s mužským. Má problém přijmout změny nebo situace, které nespĺňují jeho očekávání. Například si v hlavě vymyslel trasu procházky, a pokud se šlo jinudy, byl schopný udělat hysterickou scénu. Nebo si na dovolené naplánoval, že doma vyrobí kalendář. A nemluvil o ničem jiném, že

se těší domů. Dokonce rodiče cestou domů museli jít koupit večer papíry, aby to začal tvořit ihned po příchodu domů.

Když už je starší, dá se s ním mluvit jako s dospělým a ledacos mu vysvětlit. Na druhou stranu je hodně citlivý, především na svoje věci. Lpí na věcech, které vyrobil nebo od někoho dostal. Nerad se zbavuje starých výtvorů, projektů, nepotřebných věcí, které již nepoužívá a nevyužije. Místo toho je hromadí v krabích a ve svém pokoji. Navíc, v panelákovém domě, kde žije jedna sousedka, pravidelně umísťovala na stůl věci, které už nepotřebovala a kterých se chtěla zbavit. Ti, kdo měli zájem, si je mohli vzít. Martínek si vybral věci, které se mu líbily, jako byly přáníčka, pohledy nebo dokonce staré kvarteto, ačkoliv má doma už podobné věci v šuplíku.

Jeho přání k Vánocům často překvapují, protože jsou netypická. Mezi jeho přáními se objevují například tiskárna s faxem, malta, karetní hra Pat a Mat, vzdělávací knížka Kašpárkova hudebka s Albi tužkou nebo razítka.

6.6.2 Chování v cizím prostředí

Martínek upřednostňuje stabilitu a má rád, když věci zůstávají tak, jak je zvyklý. Na změny si zvyká déle, ale zvykne si. Je statečný, nevadí mu cizí prostředí naopak, bere to jako výzvu a jako nový motiv pro svou hru na doma.

6.6.3 V mateřské škole

Od prvního dne se do školky těšil a vždy chodil do ní rád. V době, když chodil do mateřské školy, probíhala pandemie covidu, což znamenalo, že školku navštěvoval jen pár dní. Častá nemoc vedla k tomu, že spíše chyběl, než docházel do MŠ. První den v MŠ zůstal celé dopoledne sám a byl spokojený. Líbila se mu změna prostředí, vše sledoval a doma si následně hrál na školku. Dlouho mu ale trvalo, než si našel kamarády až jako předškolák si pár kamarádů našel. Více si rozumí s dívkami, ke klukům si drží větší odstup, pokud si s nimi nenajde společnou řeč na téma, které ho zajímá. Je hodně stydlivý jak v navazování kontaktů, tak v projevoování emocí. Jednou ve školce spadl obličejem na obrubník, ale ani nebrečel, protože se bál. I když ho to prý hodně bolelo. Také vždy vše snědl i jídla, která by doma nikdy nejedl, nejspíše se také bál říci, že mu to nechutná. Ve školce si hodně psal a maloval, přepisoval slova do azbuky, psal písmena v azbuce (viz Obrázek 8) nebo napsal dopis v angličtině pro babičku (viz Obrázek 9), ačkoliv na angličtinu nikdy nechodil a rusky neumí ani jeden z rodičů. Je na děti milý a děti ho mají rády, vždy ho děti ve školce pozdraví.

V mateřské škole jsem byla svědkem zcela jiného Martínka, než jakého znám z domova. Jeho chování mě opravdu překvapilo, když ke mně přistupoval spíše jako své paní učitelce než jako k tetě. Nevšímal si mě a vnímal mě jako další paní učitelku. Jednou jsem dokonce zažila situaci, kdy se mi pravděpodobně bál říct, že potřebuje na záchod, to nakonec vedlo k malému úniku moči, i když ví, že se mě může na cokoliv zeptat a přijít za mnou s čímkoliv, když s tím nebude chtít jít za paní učitelkou. I přesto, že si často hraje sám, ostatní děti se k němu přirozeně přidávají, nevylučují ho z kolektivu. Jeho chování k nim je vždy laskavé a přátelské, to samé chování mají k němu i ostatní děti. Zpozorovala jsem, že své kamarádce namaloval obrázek, kde má kytičky na sázení, na druhé straně byl dům a vedle něho byly napsané měsíce v roce. Tento obrázek i holčičce předal a vysvětlil ji, co všechno nakreslil. Holčička poté poděkovala a ocenila ho objetím, s kontaktem Martínek neměl problém a objetí opětoval. Často tráví čas i s jedním chlapcem, se kterým sdílí zájmy např. kamery. Protože chlapec neumí ještě psát, Martínek mu pomáhá zaznamenat myšlenky tak, že chlapec diktuje, co chce, aby Martínek napsal. Obvykle si spolu hrají na zahradě na námětovou hru např. hrnčíře pracující s hlinou. Nebo spolu u stolečku kreslí kamery a dělají mapy s názvy ulic, které píše Martínek (viz Obrázek 10). S dívkami zase rád kreslí nebo jim dává nakreslené obrázky. Při společném kreslení jsem si všimla, že si povídají o tom, co kreslí. Martínek je při práci soustředěný, že ho nijak nevyruší hluk ostatních dětí ani křik nebo když paní učitelka někoho napomene, všimá si své činnosti. Během komunitního kruhu se obvykle aktivně nezapojuje, spíše poslouchá anebo odpoví hromadně s dětmi. Když se paní učitelka zeptala „Co je dneska za den?“ odpověď věděl, ale i tak ji hned neřekl, chvíli počkal a mezitím odpověděly děti a poté řekl správnou odpověď. Martínek pravděpodobně čekal na signál od paní učitelky, zda může odpovědět nebo zda bude někoho vybírat, než vyslovil svou odpověď.

6.6.4 Zápis

Během zápisu projevil známky nervozity, nicméně většinu úkolů zvládl bez problémů. Potíže mu způsobila sestava postavy podle vzoru z geometrických tvarů, zejména obdélník a čtverec. Tento nedostatek lze vysvětlit tím, že mu chyběly předchozí zkušenosti s geometrickými tvary z MŠ z důvodu absence. Avšak po krátkém vysvětlení poznal čtverec a obdélník a dokázal identifikovat další tvary. Při sestavování dějové posloupnosti pohádky neměl problém. Paní učitelka mu zadání vysvětlovala, i když některé úkoly byly pro něj již zřejmé. S rozpoznáním rozdílů na obrázku v tabletu měl

menší obtíže, nebyl schopen najít poslední rozdíl, pomoc mu nabídla i paní učitelka, ale ani společně poslední rozdíl nenašli. Neměl žádné obtíže s prostorovou orientací. Také mu nedělalo problémy pracovat s číselnou osou nebo dokreslit Rákosníčka podle předlohy.

6.6.5 Adaptace na základní škole

Martínek prožil adaptaci na základní škole podobně jako v mateřské škole. Těšil se na nové prostředí a doma si poté hrál na školu, což vedlo k pozitivnímu postoji ke vzdělávání a učení se nových věcí. Ve školním prostředí projevoval podobné chování jako v mateřské škole. Během přestávek se často stával pozorovatelem dění kolem sebe, i když ve třídě měl kamarádku ze školky a znal i další děti, se kterými se setkal dříve. Stále měl svou introvertní povahu a nedával najevo své emoce, nevyhledával aktivně společnost ostatních.

Jeho intelektuální schopnosti nebyly v prvních fázích adaptace patrné, ačkoliv z diagnostické zprávy bylo paní učitelce známo, že číst, psát a počítat již umí. Paní učitelka ho zapojovala do aktivit během hodiny a nechávala ho přečíst např. básničku z učebnice. Když jsem v jeho třídě působila jako asistentka pedagoga v rámci praxe, spolupracoval se mnou na úkolech a probíraly napřed učební látku, po mém ukončení praxe pokračoval s asistentkou pedagoga. Nicméně, na začátku se do kolektivu nezapojil aktivně a často trávil čas sám nebo s kamarádkou ze školky. I přes svou introvertní povahu a snahu udržovat si samostatnost si však postupně našel nové kamarády, převážně dívky.

Martínek zvládá všechny úkoly, ale občas působí dojmem, že je pro něj školní práce příliš snadná. Zdá se, že některé úkoly neplní s dostatečnou pečlivostí a přesností, což může být způsobeno jejich nedostatečným zájmem a s lehkou náročností úkolů. Během vyučování často nedával pozor a zaměřoval se na dění kolem nebo se dívá na spolužáky, aby zkontroloval, zda jsou jejich práce správně provedeny.

7 Analýza videorozhovoru

Struktura videorozhovoru

- Úvod
 - Před začátkem rozhovoru jsem Martínkovi vysvětlila, jakým způsobem bude probíhat náš rozhovor a byl obeznámen s videozáznamem. Martínek se na rozhovor těšil, protože mu bylo řečeno, že se jedná o můj školní projekt a rád se stal jeho součástí.
- Průběh
 - Během videorozhovoru se dělaly přestávky z důvodu množství otázek.
 - Otázky zaměřené na Martínkovy zájmy jako je péče o rostliny, vyrábění, vzdělávání a ochrana životního prostředí.
 - Diskuze o Martínkových emocích a hodnotách, včetně jeho empatie k přírodě a zvířatům, vnímání sociálních problémů a morálních hodnot.
 - Otázky ohledně Martínkových snů a cílů do budoucího života, včetně jeho přání stát se prodavačem a učitelem.
 - Rozhovor zaměřený na sociální interakci, konfliktech a spolupráci s ostatními dětmi, dále jeho osobní rozvoj a sebehodnocení.
 - Diskuze o Martínkově povědomí o ochraně životního prostředí, recyklaci a odpovědném chování
- Závěr
 - Na konci rozhovoru Martínek shrnul obtížnost jednotlivých otázek pomocí barevného rozlišení.

Martínek neznal předem otázky a ty byly formulovány otevřeně. Byly zapsány v dokumentu Word na počítači, na který měl během rozhovoru přístup, což mu umožnilo sledovat, jaká otázka bude následovat. Navrhla jsem mu, aby si otázky sám přečetl, avšak upřednostňoval, abych je přečetla já. Občas měl tendenci mě opravit, když si myslel, že jsme danou otázku již četli, což jsem mu vysvětlila, že se tak nestalo. Během odpovědí často upíral pohled na různá místa a zamýšlel se nad svými odpověďmi. Pokud některé otázky nepochopil, zeptal se na vysvětlení a pokusil se odpovědět nebo upřesnit svou odpověď. Pokud se mu nedařilo odpovědět, raději se k otázce nevracel a přesunul se k další. Když chtěl k otázce ještě něco dodat, sdělil, že ještě nedokončil svou odpověď. Témata otázek se zaměřovala na jeho názory v oblastech jako je ekologie, příroda

a společnost. Během odpovědi Martínek často odvracel pohled a hrál si s tkaničkou na teplácích nebo se dotýkal rukama různých předmětů. Projevoval se také množstvím gest rukou.

Z rozhovoru vyplývá, že Martínek si uvědomuje důležitost přírody a zvířat na naší planetě. Projevuje empatii k přírodě a uvědomuje si, že je důležité starat se o naši planetu. Je si vědom toho, že ochrana přírody je důležitá, a rád se zapojuje do aktivit spojených se staráním se o ni, jako je třídění odpadu a sázení rostlin. Projevuje zájem o vzdělání a rád se učí nové věci. V budoucnosti by chtěl být prodavačem ve svém krámku Pavla nebo učitelem, aby mohl předat své znalosti. Nepochybuje se s ostatními dětmi a radost mu přináší především jeho vlastní úspěchy a zvládnutí různých činností. Dokáže ocenit svoje silné stránky a uvědomuje si svou inteligenci.

Během našeho rozhovoru mě zaujala jeho odpověď, ve které vyjádřil, že mu vadí, když lidé reagují na nepříjemné situace tím, že mohou zařít válku. To podle něj považuje za ošklivé, protože takové konflikty mohou zranit plno lidí. Je patrné, že má citlivost k událostem a dění ve světě kolem sebe.

8 Shrnutí poznatků a diskuze

Videorozhovor

Videorozhovor s Martínkem poskytl cenné informace o jeho kognitivním, sociálním a emocionálním vývoji, stejně jako o jeho volných charakteristikách. Kognitivně Martínek projevuje nadprůměrnou schopnost si zapamatovat informace a rychle se učit nové věci. Jeho zájem o vzdělávání a touha po poznání ukazuje na motivaci k intelektuálnímu rozvoji, což je charakteristické pro děti v jeho věku, ale i pro děti nadané.

Martínek obvykle dobře vychází se svými vrstevníky, s nimiž se seznámil. Je schopný sdílet a spolupracovat s ostatními dětmi, které zná. Socializace je důležitým prvkem pro rozvoj zdravých mezilidských vztahů a komunikace.

Emočně Martínek projevuje typické obavy a strachy, které jsou často spojeny s dětstvím jako je strach ze tmy a z některých zvířat.

Martínkova motivace je velmi silná, především k učení se nových věcí a k aktivní účasti na různých činnostech. Jeho snaha o ochranu životního prostředí a podporu sociální spravedlnosti ukazuje na jeho vnitřní motivaci k prosociálnímu chování.

Z hlediska volných charakteristik projevuje schopnost sebeuvědomění a seberegulace, což je důležité pro jeho osobní rozvoj. Jeho schopnost reflektovat své chování a jednat v souladu s morálními hodnotami ukazuje na rozvoj vůle a rozhodování.

Reflexe použitých metod naznačuje, že videorozhovor jako metoda sběru dat poskytl hlubší porozumění Martínkovým myšlenkám, emocím a osobnosti jako celku. Otevřené otázky umožnily Martínkovi svobodně vyjádřit svůj názor a zkušenosti, což poskytlo informace pro analýzu jeho vývoje. Nicméně, během videorozhovoru bylo zjevné, že některé otázky Martínek nepochopil, a tak nebyly zcela zodpovězené. Kombinace videorozhovoru s pozorováním pomohla poskytnout komplexnější porozumění Martínkovým vlastnostem a jeho chování.

Videozáznamy

Z analýzy videozáznamů je zřejmé, že chování Martínka v domácím prostředí se odlišuje od jeho chování ve školním prostředí. Zdá se, že Martínek skrývá své emoce a spíše pozoruje, než aby se aktivně zapojoval. Přestože i ve škole projevuje zájem o stejné aktivity jako doma, postupně se dokáže adaptovat na nové prostředí a navázat

přátelství s ostatními vrstevníky, především s dívkami. Nové prostředí mu slouží jako inspirace pro jeho hry doma.

Z mého pohledu lze usoudit, že rodina má velký vliv na jeho rozvoj. Díky častým cestám se Martínek učí poznávat svět a zdá se, že ho to obohacuje v zájmech o různá místa a kultury. Z části může cestování ovlivnit i jeho zájem o italský jazyk, protože rodina často navštěvuje Itálii.

Díky videonahrávkám z různých prostředí je možné lépe porovnat chování Martínka, protože se záznamy mohou opakovaně přehrávat. Tato metoda se jeví jako vhodný nástroj pro identifikaci jeho nadání a projevů. Domnívám se, že je zejména užitečná pro pedagogy, kteří mají přístup pouze k informacím ze školního prostředí a nemají možnost posoudit chování a projevy dítěte v domácím prostředí.

Podle mého názoru, použití kamery nebo mobilního zařízení může představovat nevýhodu této metody, jelikož může být vnímáno jako rušivé nebo nevhodné. Dále není vždy možné zachytit celý den, což může omezit schopnost zaznamenat všechny relevantní interakce a chování. Proto se domnívám, že kombinace videozáznamů s metodou pozorování je vhodnější a účinnější.

Dále bych se ráda zaměřila na několik pozoruhodných aspektů, které jsem zaznamenala během pozorování a analýzy videozáznamů:

Zájmy

Má široké spektrum zájmů a projevuje zvědavost o různé oblasti. Jeho zájmy se v průběhu času mění. Ze začátku začal obdivovat čísla a písmena. Postupně se začal zajímat o jazyky jako jsou azbuka, italština a angličtina. Poté následovala geografie (kraje a řeky České republiky, státy a města). Dále to byly rostliny a houby. Nyní pozornost zaměřuje na minerály, sopečnou činnost a vesmír. Pozoruhodné je, že si informace vyhledává sám a pamatuje si je i poté, co se už danému tématu nevěnuje.

Role v rodině

Martínek se v rodině často inspiroval postavami z pohádek a seriálů a přiděloval členům rodiny různé role. Začal s postavami Pat a Mata, kde se označoval jako Mat a svého otce jako Pata. Poté byl inspirován filmem Sám doma, přiřadil svému otci roli Harryho a jeho role byla Marv. Následovala fáze inspirace seriálem Měďa a lumíci, kde rozšířil role na větší okruh rodiny, sám sebe a svého otce pojmenoval lumíkem, svou

matku lumíčící a mě označoval jako medvědici. Nyní je fascinován Tlapkovou patrolou, ale už nikomu nedává žádnou specifickou roli.

Jemná motorika

Martínek si postupem času našel vlastní způsob držení tužky, který mu vyhovuje a s kterým se mu píše pohodlně. I když jsem ho vedla ke správnému úchopu, preferuje svůj úchop. Ve třech letech držel tužku správně až v předškolním věku si našel vlastní úchop, kdy podkládá pod čtvrtým prstem a palec směřuje dovnitř (viz Obrázek 11).

Kreativita

V 5 letech si sám vymyslel a napsal svou první básničku. Při psaní básničky zkoušel nové formy písma a začal se učit rozlišovat velká a malá písmena (viz Obrázek 12). V 6 letech vymyslel další veršovaný text, tentokrát využívá velká tiskací písmena, která dodnes preferuje (viz Obrázek 13).

Závěr

Závěr této bakalářské práce ukazuje, že cíl, kterým bylo zjistit projevy nadání pomocí video analýzy v předškolním věku dítěte během řízené a spontánní činnosti, byl úspěšně splněn. Praktické poznatky z analýzy projevů nadání odpovídají teoretické části práce. Zjištění naznačuje, že video analýza je efektivní metodou pro zjištění projevů nadání u dětí, zejména při pozorování v jejich domácím prostředí a během spontánních aktivit.

Důležitým závěrem je, že nadání se nemusí ihned projevit, a to zejména v prostředí, které je dítěti cizí. Metoda video analýzy má výhodu v tom, že umožňuje opakované zkoumání záznamu a pozdější analýzu, což může vést k objevení projevů nadání, které byly při prvotním pozorování přehlédnuty. Jako nevýhodu lze uvést, že pořizování videozáznamů občas může být rušivým elementem a v některých situacích působit jako nevhodně.

Na základě kazuistiky Martínka je patrné, že dítě, kterému je poskytnuto vhodné prostředí, má větší šanci rozvinout svůj potenciál. Tato zjištění také naznačují, že nadané dítě může skrývat své nadání a projevy, což může komplikovat jeho identifikaci pro pedagogy ve vzdělávacím prostředí.

Celkově lze konstatovat, že Martínek projevuje výrazné nadání v oblasti kreativity a intelektu, avšak je důležité přihlížet k jeho sociálním výzvam a rozvojovým potřebám. Je tedy nezbytné poskytnout mu podporu a stimulaci v oblastech, ve kterých vyniká, a zároveň mu pomáhat rozvíjet dovednosti, ve kterých má ještě prostor ke zlepšení. Navíc je důležité mu poskytnout podporu v sociální interakci, adaptaci na nová prostředí a vztahy s vrstevníky, aby mohl plně rozvinout svůj potenciál a dosáhnout úspěchu ve svém životě.

Seznam použité literatury

ANASTASI, A., 1968. *Psychology Testing*. (4. vyd.). Londýn: MacMillan. ISBN 978-0023029806.

BUTLER-POR, N., 1987. *Underachievers in school: Issues and intervention*. Chichester: John Wiley & Sons. ISBN 0-471-91109-7.

BUTLER-POR, N., 1993. Underachieving Gifted Students. In: HELLER, K. A., MONSK, F. J., PASSOW, A. H., (Eds.). *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*. New York: Pergamon Press. ISBN 0-08-041398-6.

CRESWELL, J. W., CRESWELL, J. D., 2018. *Research design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. (5th ed.). Los Angeles: SAGE. ISBN 978-1-5063-8670-6.

DAVIS, G. A., RIMMOVÁ, S. B., 1998. *Education of the Gifted and Talented*. Needham Heights: Allyn Bacon. ISBN 0-205-27000-X.

DOČKAL, V., 2005. *Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý*. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-840-3.

EYSENCK, H. J., BARRETT, P. T., 1993. Brain Research Related To Giftedness. In: HELLER, K. A., MÖNSK, F. J., PASSOW, A. H., (Eds.). *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*. Oxford: Pergamon Press. ISBN 0-08-041398-6.

FELDMAN, D. H., 1979. The Mysterious Case of Extreme Giftedness. In: PASSOW, A. H., (Ed.). *The Gifted and the Talented: Yearbook of the National Society for the Study of Education*. Chicago: University of Chicago Press. ISSN 0077-5762.

FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ J., 2007. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-297-3.

- GALTON F., 1869. *Hereditary Genius*. London: MacMillan and Co. ISBN 978-0904014464.
- GARDNER, H., 1999. *Dimenze myšlení. Teorie rozmanitých inteligencí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-279-3.
- GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.
- HAVIGEROVÁ, J. M., 2013. *Vyhledávání nadaných dětí v předškolním věku*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5150-4.
- HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- HŘÍBKOVÁ, L., 2009. *Nadání a nadání: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, ISBN 80-7290-213-X.
- JURÁŠKOVÁ, J., 2006. *Základy pedagogiky nadaných*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. ISBN 80-86856-19-4.
- KONÁROVÁ, K., KŘOVÁČKOVÁ, B., 2011. Rodina a nadání. In: HAVIGEROVÁ, J. M., KŘOVÁČKOVÁ B. a kol., *Co bychom měli vědět o nadání*. 1. vyd. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-092-4.
- LANDAU, E., 2007. *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis, ISBN 978-80-86903-48-4.
- LAZNIBATOVÁ, J., 2007. *Nadané dieťa – jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava: IRIS, ISBN 80-89018-53-X.

- MACHŮ, E., 2010. *Nadaný žák*. Brno: Paido, ISBN 978-80-7315-197-3.
- MARLAND, S. P., 1972. *Education of the Gifted and Talented. sv. 1, Report to the Congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education*. Washington, DC: USGPO.
- MERTIN V., GILLERNOVÁ, I., 2015. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 3.vydání Praha: Portál, ISBN 80-7178-799-X.
- MUDRÁK, J., 2015. *Nadané děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada, Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5089-7.
- NOVOTNÁ, L., 2004. *Mimořádně nadané děti s handicapem*. Metodický portál: Články [online]. Dostupný z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22/MIMORADNE-NADANE-DETI-S-HANDICAPEM.html>. [cit. 2024-02-27].
- PIAGET, J., 1970. *Psychologie inteligence*. Praha: SPN.
- PORTEŠOVÁ, Š., 2021. *Dvoji výjimečnost*. Online. Nadané děti. Dostupné z: <https://www.nadanedeti.cz/odborne-zdroje-clanky-dvoji-vyjimecnost>. [cit. 2024-02-27].
- RIMM, S. B., 2003 Underachievement: A national epidemic. In: COLANGELO, N., DAVIS, G. A., (eds.). *Handbook of Gifted Education*, 3. vyd., New York: Pearson Education. ISBN 0-205-34063-6.
- RUISEL, I., 2000. *Základy psychologie inteligence*. Portál, ISBN: 80-7178-425-7.
- STEHLÍKOVÁ, M., 2016. *Život s vysokou inteligencí: Průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0101-6.
- STEHLÍKOVÁ, M., 2018. *Nadané dítě: jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0512-0.

STERN, W., 1914. *Psychological Methods of Testing Intelligence*. Baltimore: Warwick and York, Inc. ISBN 978-1112383496.

STERNBERG, R. J., 2001. *Úspěšná inteligence: Jak rozvíjet praktickou a tvůrčí inteligenci*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0120-0.

SVOBODA, M., 2005. *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-050-X.

TERMAN, L. M., 1925. *Genetic Studies of Genius: Volume I. Mental and Physical Traits of a Thousand Gifted Children*. Stanford University Press.

WECHSLER, D., 1944. *The Measurement of Adult Intelligence*. (3rd ed.). Williams & Wilkins Co. ISBN 978-1114695160.

Seznam příloh

<i>Obrázek 1</i>	63
<i>Obrázek 2</i>	63
<i>Obrázek 3</i>	64
<i>Obrázek 4</i>	64
<i>Obrázek 5</i>	65
<i>Obrázek 6</i>	65
<i>Obrázek 7</i>	66
<i>Obrázek 8</i>	66
<i>Obrázek 9</i>	67
<i>Obrázek 10</i>	67
<i>Obrázek 11</i>	68
<i>Obrázek 12</i>	68
<i>Obrázek 13</i>	69

Přílohy

Obrázek 1, vlastní zdroj

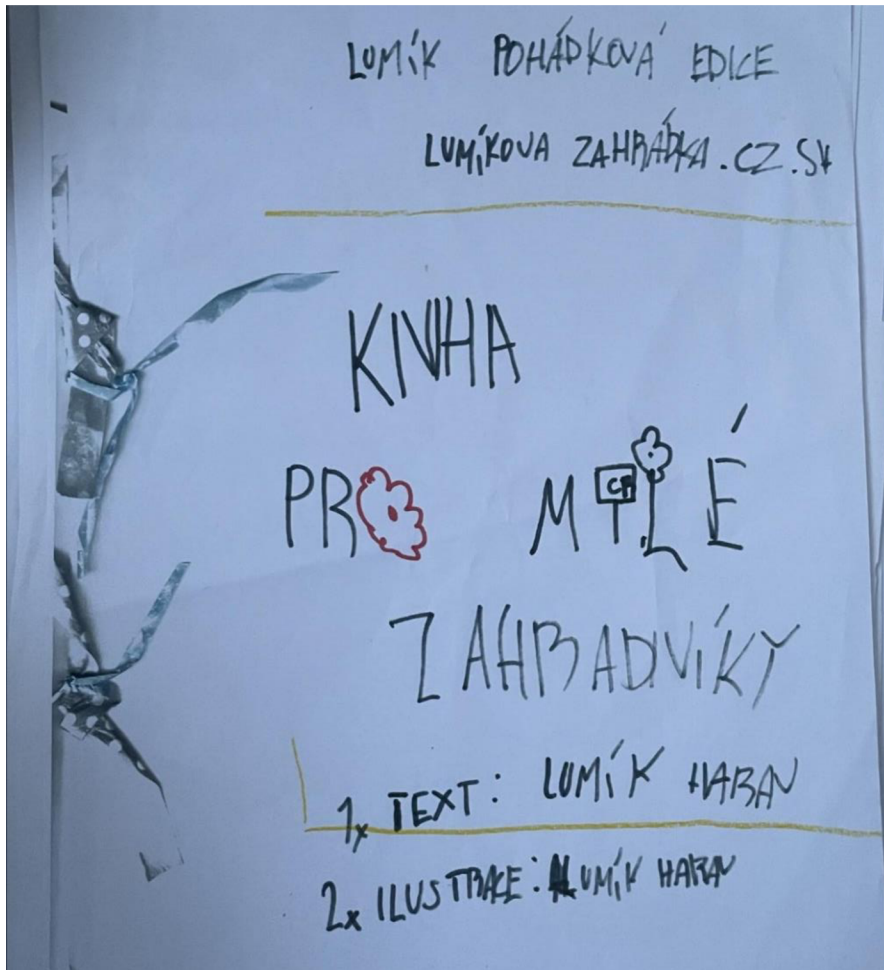
Obrázek 2, vlastní zdroj

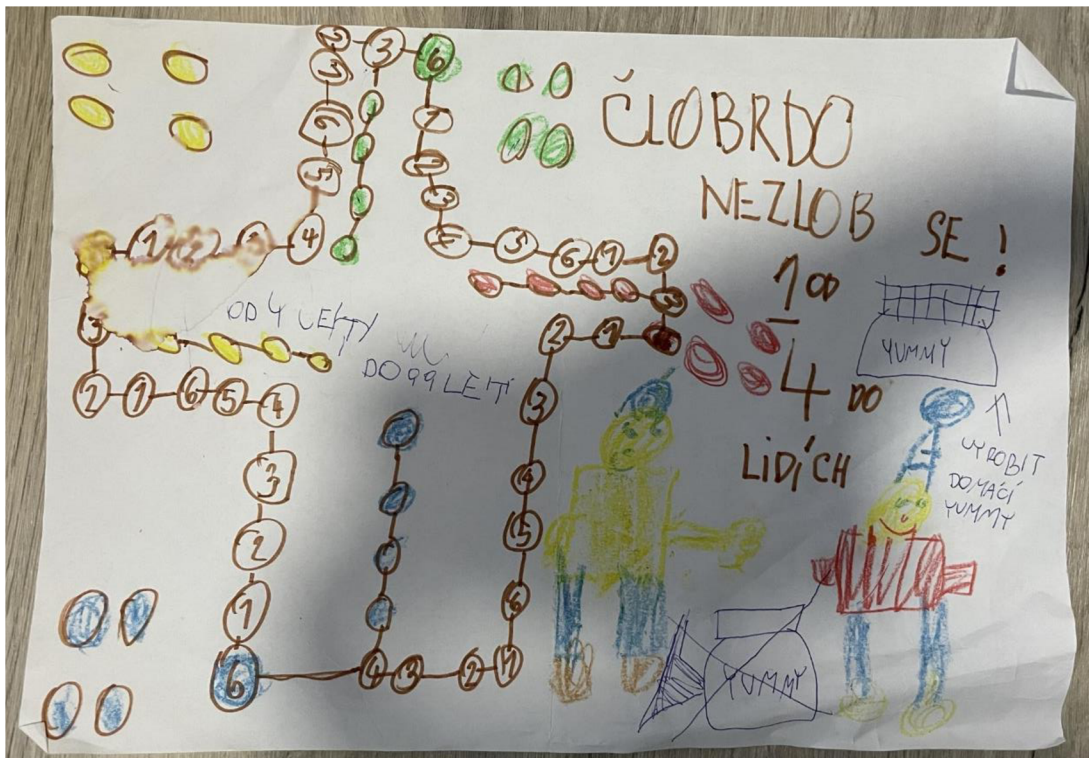
Obrázek 3, vlastní zdroj

Obrázek 4, vlastní zdroj

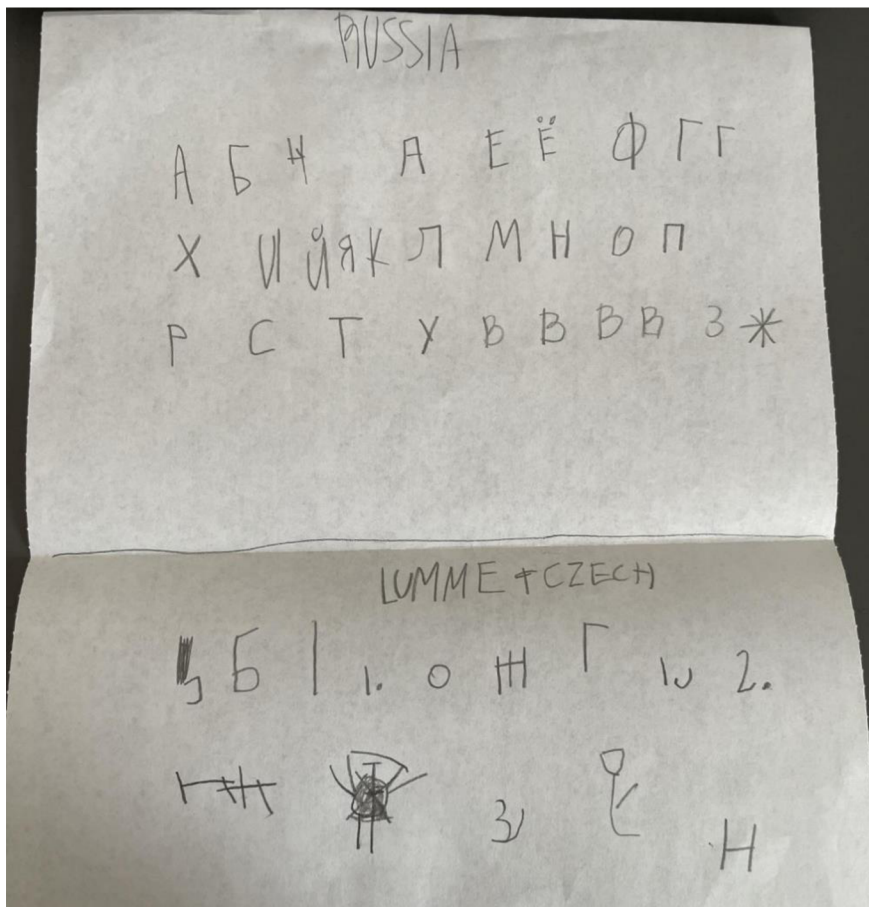
Obrázek 5, vlastní zdroj

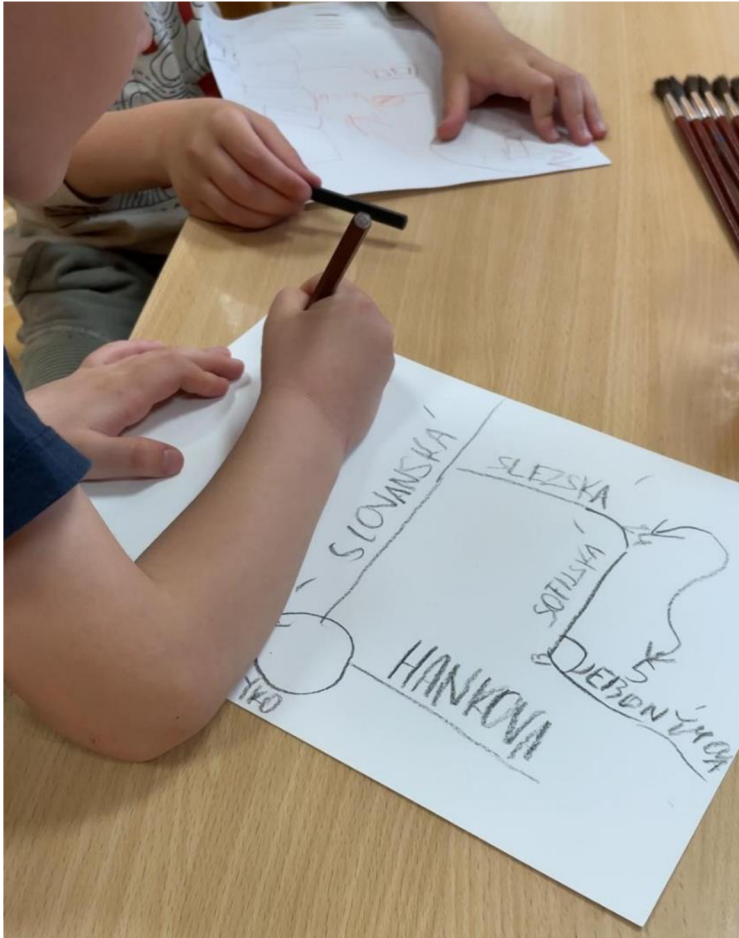
Obrázek 6, vlastní zdroj

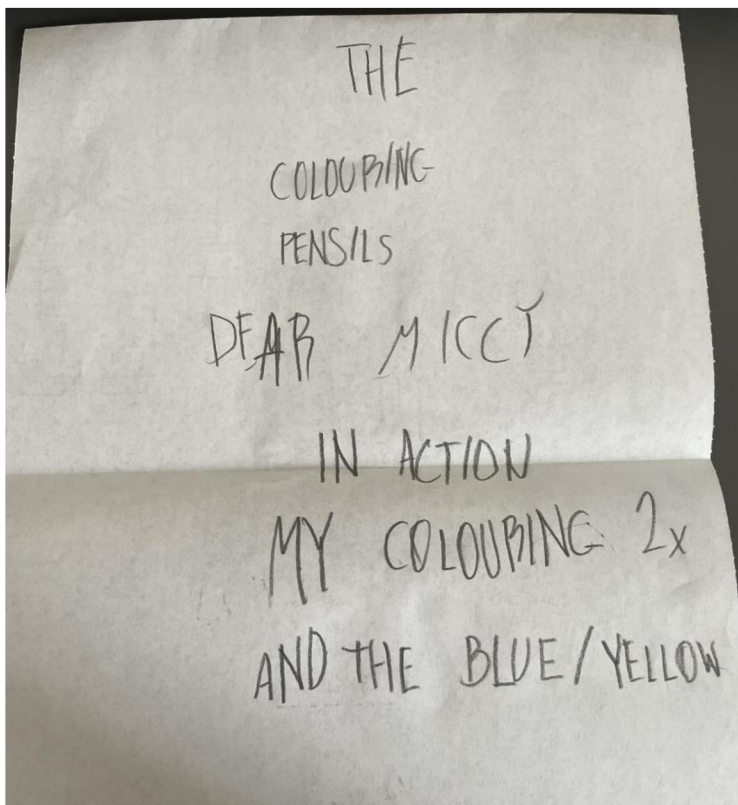
Obrázek 7, vlastní zdroj

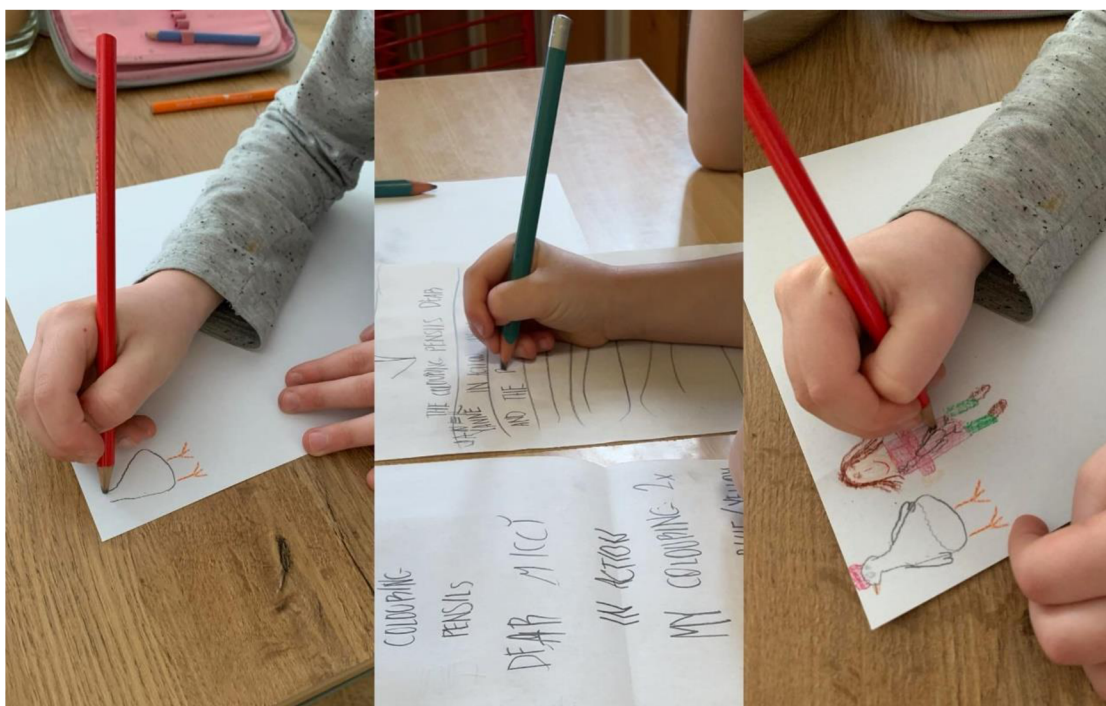
Obrázek 8, vlastní zdroj

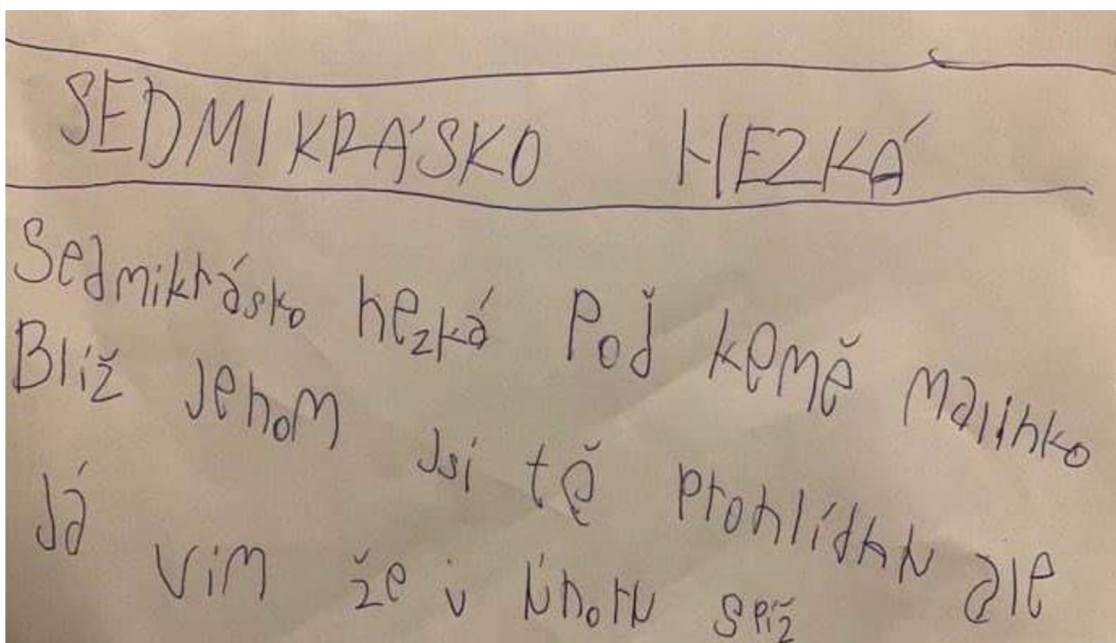
Obrázek 9, vlastní zdroj

Obrázek 10, vlastní zdroj

Obrázek 11, vlastní zdroj

Obrázek 12, vlastní zdroj

KLADNO - - CHLADNO

KLADNO V TOM JE CHLADNO

KLADNO V TOM JE DNO

V Kladně tam je knihovna

Koušek je liso vna

Jmenu je se židle

na stole jsou vidle

PRAHA - VANA

PRAHA JE VANA

KANEC UŽ JE VANEC

NAŠ MALÝ HONZIČEK JMENU JE

SE NAFIČEK

DĚČÍN - VENCÍN

DĚČÍN JE VENCÍN

PSI JSOU ČÍSLA TŘI

LETNÁ JENEJVĚTŠÍ

PROTOŽE JSOU PSI

MAJÍ HODNĚ VŠÍ

Obrázek 13, vlastní zdroj